

Культурно-політичний часопис для українців
у Чеській Республіці

Kulturně-politický časopis pro Ukrajince v České republice

№ 8/2017 | рік XXV

č. 8/2017 | ročník XXV

www.ukrajinci.cz

ПОРОГИ

Крим – це
Україна

Крым је
Украјина

А УГОРЩИНА ПРОТИ...

Новий освітній закон в Україні викликав протести сусідніх країн. Різно й з погрозами висловився Будапешт, дещо обережніше – Бухарест. На істеріку в Росії увагу вже й не звертаємо... Але чи є ці протести обґрунтованими?

На фото Золтана Лечо
(газета «Uj szo»); акція протесту у словацькому селі Вельке Тракани
(угорською Нодьтарканьбон). 1 жовтня 2017.

«Прага Укр Фест»: громада відзначила Незалежність

«Росинка» справді зачарувала.

Українська громада осучаснила святкування Дня Незалежності фестивалем з оригінальною назвою «Укр Фест» на прязькому Виставищі. Влаштували його спільно майже всі українські громадські організації, які діють у Празі. Вхід на фест був вільним завдяки підтримці меценатів – компанії «Регабус», «Міжнародні авіалінії України», «Expat 24 servis», організації «Бізнес клуб ЧР» й «Українська Європейська перспектива» та приватних підприємців.

З вересня вранці розпочався ярмарок українських виробів декоративно-прикладного та ужиткового мистецтва, вишиванок, українських книжок, які привезли з України директор міського музею книги Лілія Зінчук та директор краєзнавчого музею Надія Голод з міста Бережани на Тернопільщині. Вже подавалися страви української традиційної кухні (борщем, варениками, голубцями та іншими стравами частував ресторан «Дністер»), діяв дитячий майданчик. Глядачам демонструвалися фільми, виступали поодинокі місцеві колективи та солісти. Після обіду лунали різноманітні привітання від офіційних осіб та лідерів громади з нагоди 26 річниці Дня Незалежності України. «Відчуваєш, що ти – не один. Ми гуртуємось. Ми також ніколи не забудемо про молодих хлопців України, захищаючи її» – сказала у своєму виступі Марія Скиба, натхненниці фестивалю, керівниця товариства «Берегиня». З вітанням виступили також посол України Євген Перебийніс, секретар УІЧР Богдан Райчинець та інші. Загиблих на Майдані та на Сході України героїв присутні вшанували хвилиною мовчання.

А о 14:20 розпочалася концертна програма. Модерував урочистий захід Святослав

Калищук. Виступили творчий колектив «Берегиня», дитячий колектив «Світоч» (при колективі «Берегиня»), прязький дитячий танцювальний колектив «Джерело», гурт «Ігніс», дуо «МарОля», зразковий ансамбль танцю «Росинка» з Тернопільщини, ансамбль «Калина» з Польщі, «Стебничаночка» зі Львівщини. Також підіймали настрої співаки Павло Бубряк, Андрій та Василь Томіленки, чарівні співачки Анна Чобан (Ужгород), Світлана Загарук (Чехія) та інші артисти.

Громада з великим захопленням спостерігала за танцювальними номерами «Росинки» у національних костюмах. Діаспоряни «не давали проходу» козівським дітям, запрошуючи до спільного фото. Кожен день поїздки був насичений різноманітними екскурсіями Прагою, які проводила пані Марія Прокоп'юк. Юні художниці Ілона Ярошевська, Оля Масира й Настя Ліцишин залишили від зразкового ансамблю танцю малюнок на згадку з емблемою «Росинка» на цеглі пристосованої стіни. Козівчани мали змогу скуштувати ситні страви національної чеської кухні. Батьки висловили вдячність керівникові ансамблю Галині Данилів-Стадник за нелегку працю з дітками. Колектив «Росинка» вже кілька разів виступав за кордоном, щойно його також запросили на фестиваль до Варшави, розповіла Оксана Ярошевська з батьківського комітету ансамблю. Завершився концерт спільним співом хіту Тараса Петриненка «Україно» та Славеєм. Після концерту були танці, які влаштували запрошені з України «Zadoga & Co», до танців розігрувалися конкурси та лотереї.

Вл. інф.

Юні «Стебничаночки» також вразили.

«Україно» з «Калиною», яка приїхала з Польщі.

Микола Задора запалює публіку до танцю.

Публіка «УкрФесту» із найдостойнішим ветераном української громади пані Христинією Йойковою.

Хто не був на «УкрФесті» – не побачив цієї краси вживу і втратив дуже багато! Весь фоторепортаж дивіться у відкритій групі у соцмереж «Фейсбук» Прага УКР ФЕСТ. Всі фото зроблені: Вячеслав Твердохлебов, Ірина Коценко, Михайло Топоров.

Наші у Східній Чехії провели Дні культури

Градецькі українці показали свою культуру. Подібний захід у Градці-Краловому відбувається вже в'яте. У концертній програмі «Музика мого серця» виступили українські фольклорні колективи й провели виставку вишивок та народних промыслів. Під час «Днів» не бракувало й високого мистецтва та наукових лекцій.

Цьогорічні Дні почалися в понеділок художнім пленером в садибі-майстерні чеського художника українського походження Михайла Щиголя мальовничій Залізниці біля Ічина, де зустрілися художники з України, Польщі та Градецька. Митці протягом тижня творили на вулицях крайового центру та на його околицях. Художниці Юлія Балабуха, Марія Рец й Жанна Балабуха провели також майстер-класи, зокрема, й на тему Петриківського розпису. Картини і артефакти були виставлені у кінотеатрі «Біо Централ». Виставка відкрилася урочистим

Виставка українських художників у градецькому кінотеатрі «Біо Централ».

вернісажем 22 вересня і протривала до 1 жовтня. Вернісаж супроводжувалася показом фільму «Жнива скорботи» про голодомор в Україні. У вівторок у місцевому університеті празький професор Богдан Зілінський розповів про українців Чехії та Моравії. А у культурно-науковому центрі «Адалбертін» відбувся концерт фольклорних колективів. Також у неділю

Концерт в «Адалбертіні»

22 вересня місцева громадськість зустрілася з Ігорем Костроміним, українським журналістом, фотографом, поетом і співаком-композитором з Харкова. Дні української культури організували регіональне товариство Харити (Яна Карасова) та Регіональна українська спілка Східної Чехії (Наталія Доценко).

Вл. інф.

Дні української культури в Празі, Брні й Хомутові

Осінні «Дні української культури» (окрім Градця Кралового у вересні) охопили й Прагу, Хомутов та Брно. 3 жовтня у празькому ДНМ на Воцеловій відбувся вернісаж виставки картин Анни Камінської, 7 жовтня у школі Педагогічного факультету Карлового університету на площі Їржіго з Подебрад з концертом виступили сестри Леся та Галина Тельнюк. 20 жовтня українські гурти, нацменшини та гості виступили на Мар'янці з концертом. 22 жовтня глядачі на Воцелова оглянули фільм «Україна. Повернення своєї історії». Це документальна стрічка про пошук українцями коренів і таємницю засновника династії Ярослава Мудрого. 19 листопада на Слованах-Емаузи відбудуться Українські вечорниці з «Джерелом», де, окрім виступів та розважальної програми, відбудеться й вільна бесіда, танці для гостей. В Хомутові 21 жовтня за підтримки товариства «Дзвони Надії» відбудеться традиційний український вечір, де у гостинній залі «Склепені осуду» на Револючній вулиці виступлять колективи «Скеюшан», «Водограй», «Ігніс», гості вільно бесідуватимуть, частуватимуться й спільно співатимуть. В Брні 6 жовтня у «Кінокав'ярні» «Українська Ініціатива Південної Моравії» показала фільм «Гніздо горлиці», присвячений соціальним проблемам трудової міграції українців до Європи. 7 жовтня дівчата з Ініціативи показали майстер-клас «Як приготувати вареники» («Працовна Жени» на Скоржепці). 9 жовтня у кафе «Фалк» вони ж влашту-

Художниця Анна Камінська у ДНМ Прага

вали вечір «Давайте познайомимось», де розповіли про себе та свою діяльність. Далі 11 жовтня у моравській метрополії відбувся вернісаж виставки феноменального українського художника Івана Марчука, яка перед тим у вересні побувала у Празі (Палац Шлехтічен). 13 жовтня у «Кінокав'ярні» Брно мало змогу побачити стрічку «Гірки жнива» про голодомор 1932-1933 років, а 17 жовтня Богдан Зілінський, празький історик-україніст, на

Філософському факультеті Масарикового університету прочитав лекцію про історію України та її діаспори. 21 жовтня переглянуть другу частину фільму Акіма Галімова «Україна: Повернення своєї історії» («Дум умені», площа Малиновського 2). І, зрештою, 25 жовтня глядачів чекає «Український сюрприз» – це концерт різних музичних варіацій, який відбудеться у кінотеатрі «Понрепо» на Гибешовій вулиці 51.

дар

Готується конференція українців

Міжнародна наукова конференція українців під назвою «Україна як культурний та історичний наратив (мова, історія, література)» відбудеться у Празі від 24 до 26 листопада цього року. Її організують Східноєвропейський клуб, Чеська асоціація українців та Інститут східноєвропейських студій філософського факультету Карлового університету за підтримки Посольства України в Чеській Республіці. Конференція відбудеться у приміщенні філософського факультету Карлового університету на площі Яна Палаха. «Останні кілька років Україна, її минуле, сучасне та майбутнє – є одними із найбільших обговорюваних у світі. Майдан, анексія Криму, війна за Сході не тільки змусили весь світ говорити про Україну, але й стали імпульсом для пошуку власної орієн-

тації, можливостей консолідації суспільства звернення до проблем культурної та національної ідентичності, творення національних міфів та перегляду історії. Таке зацікавлення спонукало організаторів провести конференцію українців з Чехії, Словаччини, Польщі та Угорщини. Метою конференції є сприяння науковій діяльності та популяризації праць дослідників, що займаються вивченням України за її межами», – говорить у оголошенні про конференцію, де обговорюватимуть переважно теми лінгвістики, діалектів, мовної політики, української латинки, історії української літератури, перекладів, сучасної української літератури як «фронту війни», сучасних українських медіа, інформаційної війни, проблеми історичної інтерпретації, пошуку національного ге-

роя, а також української діаспори. Спеціальним гостем заходу буде історик і публіцист Ярослав Грицак, робочими мовами конференції – українська й англійська, а найкращі доповіді – опубліковані в науковому часописі Oriens Aliter.

Радко Мокрик

Ліберець та Вінниця закріплюють контакти

Триває побратимство Ліберецького краю та Вінниччини. Чеська делегація зустрілася з усіма регіонами-партнерами української області та відсвяткувала День незалежності України. Україну відвідав і гетьман чеського краю Мартін Пута. За один рік співпраці регіонів вдалося організувати ряд спільних акцій, встановити контакти між фірмами у харчовій промисловості, підготувати стажування медсестер і лікарів у крайовій лікарні, ведуться переговори про передачу медичного обладнання до вінницьких лікарень. Ліберець допоміг чеськими підручниками й посібниками школі у селі Миколаївка неподалік Козятина, де діє чеська громада. Ліберець також прийняв на два тижні дітей із сімей, які постраждали від війни на Донбасі. Гетьман Пута зустрівся з деякими з них у прес-центрі Вінницької ОДА вже після

повернення з Чехії, щоб почути їхні враження й рекомендації. «Хочу побажати, щоб коли ви трохи підроснете і захочете як туристи відвідати Чеську республіку, то щоб тих кордонів, які ви перетинали, вже не було між нашими країнами. Ви – майбутнє своєї держави, тож маєте бачити як живуть люди в інших країнах», – сказав Мартін Пута дітям. «Така співпраця корисна для обох сторін, – додав він Мартін Пута. – Окрім бізнесових контактів, найперспективнішими бачу проекти у галузі охорони здоров'я, освіти та культури. Колега Валерій Коровій, голова Вінницької ОДА, підтвердив, що інтерес української сторони до розвитку співпраці великий». До Ліберця готується приїхати група вінницьких держслужбовців, з якими чехи мають намір обмінятися досвідом у фінансуванні державного управління, полі-

Діти учасників АТО та гетьман Ліберецького краю Мартін Пута на Вінниччині

тики субсидій, бюджетних правил і підготовки інвестицій. «Наш досвід може допомогти їм при реформуванні державного управління в Україні», – додала заступниця гетьмана Ітка Волfoва.

Марія Сіміце

Оломоуц для Коломиї

Шістдесят одне маніпуляторне ліжко, п'ятдесят три нічні столики для лікарень та майже 50 мішків одягу для безпритульних. Все це відправила в Україну Архієпископська Харита Оломоуц (АХО). Це вже друга подібна вантажівка у цьому році – аналогічна була відправлена у травні цього року. Також влітку до дитячого будинку у Бортниках були доставлені спеціально розроблені зсувні сходи, завдяки яким можна економити місце й по різному використовувати простір. На такі сходи має патент чеський виробник, тому їх не можна придбати в Україні. «Зібрати гуманітарний вантаж наприкінці серпня дозволила щедрість поодиноких чеських благодійників, Харити у Веселі над Моравою та крамниці «Самаритянин» при Хариті Оломоуц. Допомога призначена людям з міста Коломия на Івано-Франківщині, та – у випадку необхідності – до деяких інших сусідніх міст», – розповіла Кароліна Опатржілова з АХО. «Крамниця надала нам одяг для дорослих і дітей, яким користуватимуться безхатки або сім'ї у складних соціальних умовах, – додав координатор проекту Василь Василів. – Лікарні там знаходяться у складній ситуації, вони практично не мають державної підтримки для розвитку й осучаснення».

Петр Гержманек

Завантаження гуманітарної допомоги в Оломоуці для «Карітас Коломия».

Рахів та Тржебіч уклали угоду про партнерство

Місто Тржебіч уклало угоду про партнерство з українським містом Рахів. Цей крок воно вчинило злагоджено з іншими містами краю Височина, який співпрацює із Закарпатською областю України. Угоду з новим містом-побратимом вже схвалили депутати міської ради Тржебіча. Також чеське місто фінансово допоможе своєму українському партнерові дообладнати нещодавно побудований дитячий садок.

Представники Тржебіча вже відвідали Рахів з офіційним візитом і провели переговори з міським головою Віктором Медвідем. «Було приємно, що в Рахові добрим словом згадують часи, коли місто належало Чехословаччині, що край тоді розвивався», – ділиться враженнями від візиту в Україну мер Тржебіча Павел Яната. Тржебіч на знак встановлених контактів відправляє до рахівської лікарні маніпуляторні ліжка, які чеська медична установа більше не потребує. В Рахові вони замінять застарілі залізні (військові) ліжка. Мер Тржебіча відвідав у Рахові також кілька освітніх закладів. «Ми відвідали школу,

побудовану ще за Т. Г. Масарика. Вона перебуває у відносно добром, збереженому будівельному стані, має навіть оригінальні вікна. Радянська прибудова до школи, утім, виглядає гірше», – додає мер. Дитячий садок виглядав так, як це було у ЧССР десь у 60-х роках минулого століття, але тут панувала хороша, комфортна атмосфера. «Поруч будується новий садок, і він вже відповідає стандартам, які є сьогодні у Чехії», – продовжує він, оскільки власник будівельної компанії має будівельний довід роботи у ЧР. Тржебіч вирішив допомогти Рахову й обладнати новий дитячий садок на суму 380 тисяч крон. Столи, стільці, ліжка і шафи не завозитимуться з Чехії – їх закуплять в українських виробників. Співпраця Закарпаття та Височини розпочалася 10 років тому, однак кілька років тому міста стали укладати свої угоди. Іглава стала побратимом Ужгорода, Пелгржимов співпрацює із Мукачевом, Ждяр над Сазавою – із Хустом. Край Височина домовився із Міністерством освіти про відновлення лекторату чеської мови в Ужго-

Мери Тржебіча Павел Яната та Рахова Віктор Медвідь

родському університеті. За 10 років край інвестував у Закарпатську область біля 45 мільйонів крон – разом із місцевою часткою це становило біля 90 мільйонів на різноманітні проекти переважно в гуманітарній та медичній сфері, заявила речниця краю Височина Ітка Сватошова. Коштами управляє українська юридична особа «Фонд «Віза», яким керує представник адміністрації краю Височина.

мфд

Вечори Митців

Українські інтелектуали, режисери й митці Сергій Марченко і Станіслав Чернілевський відвідали Прагу. Наприкінці вересня відбулись їхні показові лекції на тему «Відгомін забутого неба». В Карловому університеті відбулися цікаві лекції та був показ їхніх фільмів. Лекція Сергія Марченка починалась зі стрічки «Страта» – про вирубання здорового клена в центрі Києва, посадженого в 1937 році. Восьмихвилинний фільм вийшов трагічно-смутичним, і, власне, став метафорою української культури...

На лекції глядачі дізнались про етапи розвитку та найбільших спалахів українського кіно і його перспективи на сьогочасному міжнародному кінополі, також мали можливість переглянути творчий шедевр Марченка «Відгомін забутого неба». Сергій Марченко розповів також про ті можливості українського кіно, які були радянським урядом знищені ще в зародку. Представив книгу про репресованих кінематографістів, включаючи Олега Сенцова. Чимало піз-

навально-документального, історичного, культурного кіноматеріалу лежить в архівах замість того, щоб йти до світу й презентувати нашу країну. Приємною родзинкою був короткометражний фільм «Як Джона Пола Джонса в козаки приймали»

Станіслав Чернілевський, поет, до геніальності якого сучасне покоління ще росте. Учителю – «ходяча енциклопедія» культури, знаннями готовий поділитись і також постійно навчається сам. Чудовий речник і уважний слухач. В Празі 27 вересня він виклав свою версію пізнання світу, становлення української культурної спадщини, її особливості, і основні критерії відмінностей від інших культур, особливо від російської. Найбільшим своїм життєвим чином він вважає повернення тіла Василя Стуса в Україну. Про це він, як режисер, в тодішніх тяжких умовах, зняв документальний фільм «Просвітлі дороги свічка чорна», фрагменти були показані. Оптимістичнішим був поетичний вечір самого Черні-

С. Марченко та С. Чернілевський у Празі. Фото. З. Гаврилюк.

левського. В кав'ярні «Синій Орел» глядачі мали змогу почути вірші у виконанні автора і презентацію його нової книги «Silent Fort». Книга вийшла в Україні поки що невеликим тиражем.

Було би добре проводити і надалі такі лекції чи вечори, аби всі зацікавлені в українській культурі та мистецтві могли спілкуватись з нашими митцями, бо це просто на часі вже давно.

Зінаїда Гаврилюк (скор.)

Конкурс перекладачів

Чеська асоціація українців у співпраці з Інститутом східноєвропейських студій Філософського факультету Карлового університету в Празі, за підтримки Посольства України у Чеській Республіці, оголосили конкурс для перекладачів з української

мови на чеську. Суть його полягає у найкращому перекладі двох літературних творів, уривків з прозаїчних текстів – роману Василя Барки «Жовтий князь» та оповідання Ірини Цілик «Сніжка». Конкурс триває від 15 вересня до 10 листопада, оголошення його результатів відбудеться у грудні 2017 року. Вік учасників – необмежений.

Детальні умови конкурсу та уривки з творів, які потрібно перекласти, можна знайти на і-сторінках асоціації ukrajiniste.cz. Для переможців передбачені винагороди: 1 премія – 8 тисяч чеських крон, 2 премія – 5 тисяч кч і 3 премія – 2 тисячі кч. Комісія має право надати або не надати кілька перших, як і других та третіх, премій.

Забутий Масариків студент

Іван Брик та його вплив на
чесько-українські зв'язки

ЕКСТ: Вікторія СТИНСЬКА, Марія КЛЕПАР

Ім'я педагога, славіста, філолога, історика та громадського діяча Івана Брика до цього часу відоме лише вузькому колу спеціалістів. Утім, саме він є однією із чільних постатей у чесько-українських взаєминах ХХ століття і чимало зробив для зближення наших народів у нелегкі міжвоєнні часи¹.

Іван Брик народився 8 липня 1879 року у містечку Устрики-Долішні (тепер Польща), а помер 70 років тому – 17 вересня 1947 року у місті Ландек, Австрія. Освіту здобув у Перемишльській гімназії (1891–1898), де був членом, а з 7 класу – провідником таємного самоосвітнього гуртка. Після закінчення навчання в гімназії І. Брик навчався в університетах Львова (1898-1901), Лейпцига, Праги (1901–1902), Відня (1902–1903). У Віденському університеті одержав науковий ступінь доктора філософії (1903). Після закін-

чення Віденських студій І. Брик не продовжив університетської кар'єри, а виявив бажання скласти іспит на посаду вчителя середніх шкіл. Водночас узяв участь у діяльності «Українських Наукових Курсів» (1904) у Львові, де читав українську граматику. Викладали тоді на курсах ще такі професори: Х. Вовк, М. Ганкевич, М. Грушевський, І. Раковський, К. Студинський, І. Франко.

Полон і жорсткі дискусії з чехами

Відбувши у 1905 році військову службу, працював викладачем української мови і літератури в українських та польських гімназіях Львова, був професором Львівського таємного українського університету. Під час Першої світової війни потрапив до російського полону, де перебував впродовж 1916–1917 років. Повернувшись з неволі, Іван Брик зголосився до Секретаріату військових справ і почав працювати у відділі інтендантури. Водночас педагог повернувся і до роботи вчителя у Львівській гімназії, а у 1921 році,

після створення приватного українського університету у Львові, почав викладати україністику і славістику. Разом із педагогічною працею багато уваги приділяв просвітницько-громадській роботі. Брав активну участь у студентських вічах, організованих українськими та чеськими студентами на підтримку відкриття українського університету у Львові (1902), був секретарем у «Шкільному союзі», членом відділу «Академічної громади», діяльним учасником «Наукового Кружка». За його ініціативи й участі засновано «Українську громаду» у Празі (1902), що є свідченням того, що І. Брик не полишав громадську діяльність і за межами України.

Про підводні течії праці в еміграції писав: «У Празі доводилося вести важку інформаційну працю серед чехів, які не визнавалися в українських справах і вважали українських студентів москалями. Приходилося навіть зводити завзяті бої з чеськими русофілами за свою національну окремішність від москалів». Осо-

¹ Стинська В., Клепар М. Життєвий і творчий доробок Івана Брика (до 65-річчя з дня смерті). – Обрії. – 2012. – №2(35). – стор. 119-120.

Іван Брик

бливо помітна його діяльність у товаристві «Просвіта» – член головного відділу «Просвіти», її секретар, директор канцелярії, голова товариства (1932–1939), редактор популярного видання «Письмо з «Просвіти» (1923–1925). Слід зазначити, що своїми непересічними знаннями та громадсько-просвітницькою діяльністю І. Брик заслужив високий авторитет серед передового студентства та молоді. У Празі, Відні, Кракові, Берліні – усюди, де студював, працював, ішла систематична популяризація української науки, культури, історії, мистецтва, літератури. Сотні його публікацій в українській та закордонній пресі поширювали досвід просвітницьких організацій, їхніх заходів (Кембриджський з'їзд «Всесвітньої освітянської спілки для дорослих» (1929), «Освітньо-виховне значення прогулянок» (1933), «Обласна освітня конференція в Станиславові» (1934), «Просвіта і її завдання» (1936), «Просвіта в Керестурі» (1936). Разом з М. Коцюбою, організатором фахової освіти у Галичині, видав «Взірцевого господаря» (1909), «Про пам'ятну книгу конгресу» (1910).

Книголюб

Брик цікавився питаннями української і слов'янських мов, літературними здобутками європейських народів, глибоко вивчав історію української літератури, насамперед періоду національного відродження, українсько-слов'янські культурні взаємини тощо. Серед слов'янознавчих досліджень І. Брика виділяються роботи з богемістики та українсько-чеських зв'язків («Слов'янський з'їзд у Празі 1848 р. і українська справа» (1920); «Матеріали до історії українсько-чеських взаємин в першій половині XIX ст.» (1921); «Чужі про українську народну пісню» (1927) та ін.). Він є автором багатьох науково-популярних праць з чеської історії, про окремих учених, письменників, політиків тощо («Боротьба чехів за волю» (1937), де коротко і цікаво, формою розмови українського студента з чеським учите-

лем, описано чеську історію²; «Зборівська могила чесько – словацьких борців за волю» (1927); «Зденек Неєдли (з нагоди 50-ліття)» (1928); «Масарик і українські змагання» (1937); «Виховник народу (у 80 – ліття Т. Масарика» (1939) та ін.). Низку праць педагог присвятив творчості Т. Шевченка («Шевченкова поема «Іван Гус» (1918)); «Пам'ятки по Т. Шевченкові в родині Ускових» (1925); «Святе дерево у творчості Т. Шевченка» (1931), «В 120-ті роковини народин Т. Шевченка (1934); «У 75-ліття Шевченкової смерті: Т. Шевченко – самоосвітник» (1936)). Прикметно, що дослідник у розвідках окреслює оригінальні підходи до з'ясування мало-відомих фактів із життя поета, аналізує чинники формування його світогляду і підводить до висновку, що визначальне значення у житті Шевченка мала освіта і самоосвіта. Про це свідчать наведені у працях Івана Брика висловлювання поета: «Книжки потрібні мені як хліб насущний», «Страх тяжко без читання», «Одно спасення від одеревіння – книжки». Вартими уваги є і думки І. Брика про стан та проблеми освіти в Україні, важливість національного виховання для підростаючого покоління. У праці про Шевченка-самоосвітника він писав: «Дрібні матеріальні недостатки в порівнянні з недостатками душі. А на ці недостатки він дав і лік, а саме: освіту, але освіту розумну, яка дає не тільки знання, а й виховує, розбуджує почуття національного обов'язку, сталить характер, підносить морально. Такої освіти не дає офіційна школа, бо вона не виховує національно, не розкриває в людині вроджену їй таку природну любов до своєї мови, народу, землі, минулого, тощо – не робить людей добрими, характерними дітьми своєї вітчизни, а ломить їх і виховує на тих «недолюдків», «п'явок», що «помагають москалеві на Україні господарювати, рідну матір катувати».

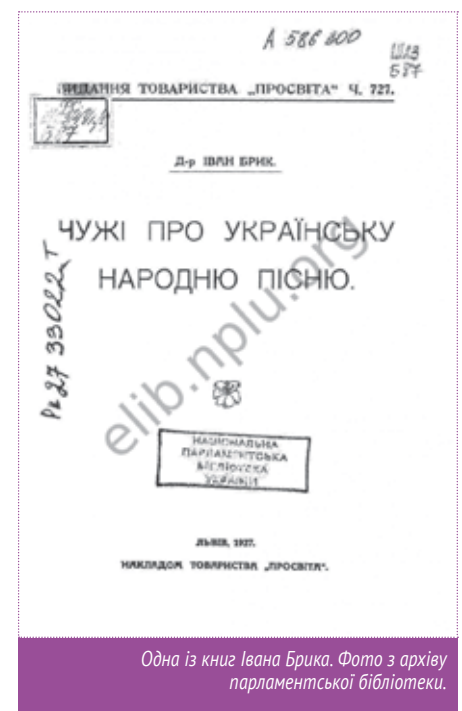
Упродовж багатьох років І. Брик збирав матеріали про М. Шашкевича, які вилились у наступні висліди: «Століте уродин Маркіяна Шашкевича» (1911); «3 Маркіянових днів: Спомини» (1911); «Маркіян Шашкевич: У соті роковини зладження «Зорі» (1934) та ін.). У праці «3 Маркіянових днів: Спомини» педагог висловлює ідею необхідності й важливості рідномовної освіти для народу: «Новітня збруя – се освіта люду. Правдиву освіту дає тільки рідна мова, ясну будучність народу готує тільки любов свого рідного люду, злука простолюддя і інтелігенції. Без того мертвота і повільна, але певна смерть». На дослідницько-науковій орбіті Івана Брика було немало розвідок-портретів, присвячених літературним постатям. Так, малознані грані життя Б. Грінченка розкрито у працях «Борис Грін-

ченко: праця і заслуги» (1910), Ю. Федьковича – «Федькович у «Просвіті» (1934), О. Огоновського – «Омелян Огоновський: у 100-ліття народин великого громадянина» (1933) та інших.

Виховання й «Просвіта»

Зазначимо, що різножанрову письменницьку творчість учений аналізує під кутом української державницької ідеї, утвердження національної самосвідомості, ролі української школи та української книжки у процесі виховання дітей. На його думку, вирішальну роль у цьому покликана відіграти інтелігенція, уносячи в народ національну ідеологію. Наукові праці педагога з історії українського письменства, історії української культури й чесько-українських взаємин опубліковано в «Записках Наукового Товариства імені Шевченка», «Українсько-руським Архіві», «Збірнику Львівської Ставропігії з 1921 року» і в «Ювілейному Збірнику на пошану академіка М. Грушевського». Численні науково-публіцистичні статті Іван Брик публікував у «Ділі», «Громадській Думці», «Українській Думці», «Старій Україні», «Ruthenische Revue» та численних чеських журналах. За наукову працю 1919 року І. Брика обрано дійсним членом Наукового Товариства ім. Шевченка у Львові.

Іван Брик був людиною громадської, освітньої та наукової праці. Він присвятив своє життя Україні, розвивав українську ідею в еміграції, мав великі заслуги перед «Просвітою», «Академічною громадою», «Науковим Кружком». За цю подвижницьку працю 21 березня 1929 року Загальними зборами «Просвіти» його було обрано почесним членом товариства, що вважалося найвищим українським відзначенням.

Одна із книг Івана Брика. Фото з архіву парламентської бібліотеки.

² Zilynskyj Bohdan. Zapomnutý Masarykův student a čechofil Ivan Bryk / My a Ukrajina. – 2017. – 16. září.

Дисидент

В Україні він вів власний бій проти окупації Чехословаччини у 1968 році і за це надовго опинився у сибірських таборах

ТЕКСТ: Петра ПРОХАЗКОВА, Олена ГУЛАЙ

Зорян Попадюк під час міліцейського відновлення своїх «злочинів», 1973 рік.

Про нього нині мало хто знає в Україні і донедавна зовсім ніхто не чув у Чехії. Але на його життя нічого іншого так не вплинуло, саме як події серпня 1968 року у колишній Чехословаччині. Зорян Попадюк, звичайний хлопчина із галицького райцентру, тоді став лідером підпільної молодіжної, майже дитячої, дисидентської групи. Через розповсюдження листівок антирадянського змісту він на багато років закріпився у сибірські табори та заслання. І тільки зараз він зустрівся вперше в Празі з чеською публікою.¹

Наче мене не розумів. Посміхнувся, потиснув плечима й сказав: «Ні, зовсім...» Я чекаю. Мовчу і думаю, коли він роз-

говориться про доленосне рішення, яке забрало значну частину його юності. Про зіпсоване життя, хвилику героїства і п'ять хвилин слави. «Чи було воно варте того? Жалкуєте?», – чіпляюся я. «Ні, зовсім...» І від Зоряна Попадюка, сором'язливої людини, яка не любить говорити про себе, більше не отримую ніякої відповіді.

Скромний і незламний

Важко повірити у його життєпис. Не стільки він сам про це говорить, скільки документи, які вдалося отримати з архівів КДБ. Якщо чехи і словаки добре знають про «сімох сміливців», які 25 серпня 1968 року у центрі радянської столиці Москві, на Красній площі, виступили на знак протесту проти окупації Чехословаччини, про десятки і сотні інших громадян колишнього Радянського Союзу, які в умовах тоталітарного режиму не боялися підняти свій голос проти несправедливості, не чули майже нічого. Вони й не особливо вимагають подяки. Як ото Зорян. Так би було й надалі, якби його випадково не знайшли ентузіасти з пражького Інституту вивчення тоталітарних режимів, а Бібліотека Вацлава Гавела не запросила його на лекцію до Праги.

Він народився 1953 року у Львові, який вже кілька років належав до СРСР. Дитинство та юність провів у сусідньому Самборі. Ми сидимо в приміщенні пражького готелю, і напередодні першого виступу перед чеською громадськістю він значно хвилюється. 20 серпня. 49 років тому він не мав навіть найменшого уявлення про те, як його життя буде пов'язане з долею країни, де був – поки що – тільки двічі в житті. Вперше у 1990 році, проїздом до Мюнхена у гості до друга, а другий раз – оце тепер. Коли виявилось, що він – герой. Як же йому не подобається це слово!

Зорянові було 15 років, коли через Сам-

бір, розташований за 70 кілометрів на захід від Львова, поїхали танки: ешелони через Ужоцький перевал прямували до ЧСР. Він виростав у традиційній західноукраїнській родині. «Вдома мені казали, що совети – це окупанти. У мене було багато друзів, які відчували це так само. А коли розпочалася Пражська весна, ми спостерігали за подіями у вас, наче за детективним серіалом. Дубчек для нас був героєм. Ви наче стали нашою надією. Надією на те, що система зміниться».

Про маму Зорян під час нашої зустрічі згадує кілька разів. Саме вона, вчителька німецької мови у Львівському університеті, навчила сина слухати потрібні радіостанції. Вони обоє захопилися Пражською весною.

«Боротися за волю України»

«Коли радянські війська вступили на вашу територію, ми з хлопцями виготовили листівки і клеїли їх на будинки». Це не була просто гра. Зорян ще у 1967 році, будучи школярем, заснував власну дитячу організацію, Український національно-визвольний фронт, метою якого було «боротися за свободу України» за допомогою листівок і поширення самвидаву. «Ніякі дорослі нами не керували. Спочатку нас було лише восьмеро, але коли справа у березні 1973 року дійшла до арештів, забрали 43 особи. Доволі довго нам вдавалося переховуватися від них. П'ять років!», – згадує колишній дитячий бунтівник.

КДБ, утім, не вірило, що підліткова підпільна організація виникла просто так. У 1972 році юнаки «відзначали» четверту річницю окупації Чехословаччини, і незабаром почалися допити. «Приїжджав навіть слідчий із Чехословаччини, полковник СТБ, допитував мене. Із ким, мовляв, у Чехословаччині ми маємо зв'язки? Але у нас не було ніяких контактів із вашими

¹ Procházková Petra. Zapomenutý disident. Bojoval na Ukrajině proti událostem srpna 1968, roky trpěl na Sibiři / Lidové noviny. – 2017. – 22. srpna.

дисидентами».

Табори й заслання

У 1972 році Зоряна відрахували з третього курсу університету. Через кілька місяців він вже опинився на лаві підсудних. Спочатку відсидів сім років у таборах, а потім ще п'ять – у засланні в Сибіру. На третьому році заслання, яке проводив у Магаданській області, йому додали 10 років таборів та 5 років заслання. Але врятувала його горбачовська перебудова. У 1987 році «політичні» вийшли на свободу. У Львові він розвозив хліб, а після розпаду Радянського Союзу поринув у самбірську місцеву політику, був головою міської ради, мером... доки його не підвело здоров'я. Щоб вижити, він покинув політику.

Він ніколи не мав контактів з Чехословаччиною. Тільки дочка з чоловіком бували тут на заробітках. І Зоряна намагався заробляти за кордоном. Був у США, де працював водієм, в Ізраїлі працював своїми руками. «Тут я теж скуштував кілька днів тюрми – але вона була кращою за радянський готель. Просто термін дії візи закінчився», – сміється він. Його друг із радянського табору, також політв'язень, був тоді міністром праці Ізраїлю. Але Зоряна не звернувся до нього по допомогу. «Що для мене, який провів 17 років в радянському таборі, якісь кілька днів за ізраїльською решіткою?» Розмовляти про дисидентські заслуги просто не в його стилі.

Життя не зіпсоване

Так само, як його виховували батьки, він виховує своїх дітей. Був радий, коли вони у 2014 році поїхали підтримувати інтеграцію України до Європи на київський Майдан. «Без цього ми ніколи б не стали частиною вільної Європи. І цього в Москві не хочуть. І це – основна причина війни». Він навіть визнає, навіть не сильно шкодує через втрату Криму, як би він жалкував про втрату свободи України. «Крим ніколи не був частиною нашої душі. Це завжди було щось дивне, чуже, як і Донбас. Зараз багато говорять про те, чи краще було б просто позбутися тих територій... але проблема полягає в тому, що Росія не зупиниться. Я у цьому переконаний. Історія показує, що вони будуть і далі пхатися у нашому напрямі». Я знову запитую, чи не зробив би щось інакше, якби знав, скільки ті кілька листівок йому коштуватимуть. «Зруйноване життя? Не знаю... Можливо це була можливість жити чесно. Я дякую за неї. Ні, вони не взяли мені молодість, а тільки час.

Дружина зі школи²

...«Ми зараз у місті Чоп, чекаємо на потяг і увечері будемо у Львові – відповідає нам до телефону дружина Зоряна Во-

Зорян Попадюк у Чехії

лодимировича Оксана Миколаївна. – Нас дуже добре зустрічали, багато теплих слів від міністра, звичайних людей... Вперше чоловік отримав із Праги запрошення відвідати захід на державному рівні. Мені приємно, що Зоряна знають чехи... Він для них щось таке значить».

Зорян Володимирович та Оксана Миколаївна навчалися у одному класі в Самборі. «Він мені в п'ятому класі листи із зізнаннями у коханні писав, – згадує Оксана Миколаївна. – Я так соромилася... Уникала його. Думала, що люди скажуть. Це було дитинство. Потім Зорян перейшов до іншої школи і зв'язок обірвався». Через спільних знайомих вона довго цікавилася, як склалась доля її шкільного прихильника. «Одного разу якийсь лист прийшов з Мордовії. Точно не пам'ятаю, що там було, але таким дрібнесеньким почерком було написано, що він зараз – у таборі. Писав, що потроху звикає, скоро повернеться... Я здогадалася, що лист – від Зоряна. Але вже була одружена з іншим», – розповідає Оксана Миколаївна.

Доля повторно їх звела в 1987 році, коли Зорян Володимирович повернувся до рідного міста. «Зустрілися на вулиці в Самборі. Одразу пізнали одне одного. І буквально через кілька місяців одружилися. На той момент мій перший чоловік помер після інсульту», – продовжує Оксана Миколаївна. Зараз Попадюки разом з дітьми і маленьким онуком проживають у Львові.

Мемуари – після Чехії

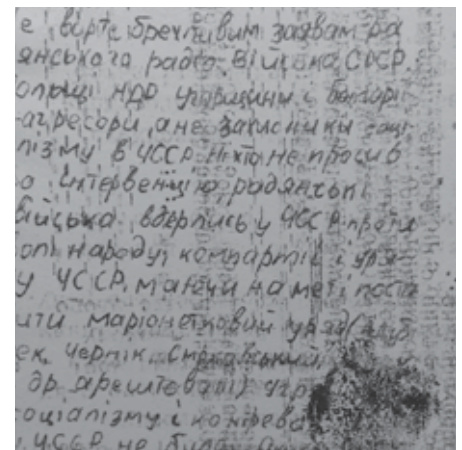
Зорян Володимирович стверджує, що після поїздки до Чехії повернеться до своїх мемуарів: «Я пообіцяв дисидентам, з якими сидів в одній камері (багатьох уже немає), що колись напишу спогади про табори. Хоча краще про це не писати. Але це наша історія».

Зізнається, що навіть дітям і дружині намагається не розповідати про ті жахи, які йому довелося пережити: «Я їм розпо-

відаю тільки кумедні історії. Наприклад, як ми у Львівському ізоляторі (це ще до заслання, 1973 рік) закрили наглядчів у камеру. Або як через секретаря Солженіцина Гаріка Суперфіна (він з нами сидів у Володимирській тюрмі) ми позбувалися їжі... Коли у Гаріка щось запитував наглядч через віконце в дверях, він йому все довго пояснював. А в той час їжу розносили. Носій бачив, що наглядч спілкується, тому і оминав нашу камеру...

До речі, Суперфін приїжджає в гості до Попадюка часто. Живе він зараз в Німеччині. «У нас вдома колишні дисиденти досі проводять цілісні збори. Це і Суперфін, і Василь Овсієнко, Мирослав Маринович, Ігор Калинець», – додає Оксана Миколаївна.

Нині Зорян Попадюк – на пенсії. Другий інсульт мав, коли був Майдан в 2014 році. «Тільки в 2015 році поїхав із сином до Києва подивитися, що там до чого. Зрозумів, що українці серед політиків обирають кумирів, а потім самі ж від цього страждають. Такий у нас менталітет», – вважає Зорян Володимирович.

Одна із антирадянських листочок Попадюка, за які він відсидів багато років у таборах.

² Гулай Алена. Дисидент Зорян Попадюк: «Советская армия шла на Прагу мимо моего дома» / КП в Україні. – 2017. – 27 августа.

Україністика була протестом

Але й брамою до кар'єри, каже Люція
Ржегоржікова

ТЕКСТ: Яна СОУКУПОВА, Войтех ВАРИШ

З чоловіком Павлом, який весь час подорожує між Брно та Києвом.

Брненська перекладачка Люція Ржегоржікова нині очолює Чеський центр в Києві. Після закінчення середньої школи вона два роки проживала в Сполучених Штатах, тож батьки хотіли, щоб вона займалася англійською. Але Люція обрала «ідеологічну противагу» – русистику. До того ж обрала ще й україністику. Саме цей вибір врешті став причиною того, що брненська перекладачка у листопаді 2014 року стала директоркою Чеського центру в Києві¹.

«Може всупереч батькам, може, всупереч

¹ Soukupová Jana. Vzdor jí otevřel bránu ke kariéře. Díky ukrajinštině vede centrum v Kyjevě / Mladá Fronta Dnes. – 2017. – 19. července. – Brno

собі, я вже й не знаю, я зупинила свій вибір на русистиці, що було у настроях наприкінці дев'яностих доволі дивним. І, щоб це підкреслити, другою мовою я обрала українську», – посміхається Люція і додає: «Це виглядало з боку так, що нічого менш практичного я обрати не могла».

В обранні напряду посприяло і знайомство з чоловіком. Її обранцем став Павел Ржегоржік, співзасновник брненського видавництва «Větrné mlýny» («Вітрові млини»). «Поступово брала участь у редакційних проектах видавництва, особливо тих, які були пов'язані зі Східною Європою, тобто Україною, Білоруссю чи Росією. А також

у фестивалі «Місяць авторських читань», – пояснює Ржегоржікова.

Таємна любов

До Києва потрапила просто: відіслала заявку на конкурс на посаду голови чеського центру в Києві й виграла його. «Нічого іншого у цьому не було. І це прекрасно, що посади у Чеських центрах надаються не тільки кар'єрним дипломатам. Шанс отримати їх мають всі, хто досягне успіху в конкурсі», – розповідає Люція. Звісно, велику роль зіграло знання мов, як обов'язкової англійської, так і російської й особливо української. «Хоча я під час навчання

справді вважала, що це лише таке просто хобі, таємна любов, і не матиме ніякого практичного використання. Але хто зна, може й знання української дало ті вирішальні бали, завдяки яким я виграла», – розмірковує Ржегоржікова.

Завдання Чеських центрів, розташованих у різних столицях світу, полягає у популяризації Чеської Республіки через культуру. «Я думаю, що це правильно, тому що мова та культура мають в собі індивідуальність та унікальність. Важко вразити світ лише твердженням, що ми збираємо автомобілі або виробляємо сталь», – пояснює директорка і уточнює, що її робота – це створення мостів між культурами обох країн в найширшому сенсі цього слова. «Це включає в себе науку та освіту як у Чеській Республіці, так і в Україні. І наважуюсь стверджувати, що нам це вдається», – каже пані, котра є мамою чотирнадцятилітнього Мікулаша та п'ятилітньої Меди.

Вони також живуть в Україні. Серед чехів Україна має образ бідної та занедбаній держави. «Це інша країна», – уточнює директорка київського чеського центру. «Київ – велике місто з неймовірним рухом, всюди – відносно далеко, ніде немає спокою й відпочинку, хоча, звичайно, за ці три роки ми тут знайшли місця, де можна сховатися», – каже Люція і додає, що п'ятирічна донька у Києві почувається фактично найкраще і усім там насолоджується. «Я думаю, що у цьому віці їй однаково, де бути. Вона ходила до звичайного українського дитсадку і пішла до звичайної української школи, добре розмовляє українською й чеською. Синови Мікулашеві було важко, тому що він ходив до англійської школи, тож близько року йому довелося докладати зусиль до оволодіння мовами».

У відпустці вдома

Інколи відвідує з дітьми Чехію, й, зокрема, Брно. Сприймає це, як не парадоксально, як відпустку, хоча й має тут певні робочі завдання. «Може, ми це собі навіть уявити не можемо, наскільки наше чеське життя в порівнянні з Україною комфортне. Тільки те, що ми не думаємо про тисячі дрібних речей, які є нормальною частиною українського життя, надзвичайно розслабляє», – пояснює Люція Ржегоржікова, і додає, що українці сприймають Чехію як Захід.

«Українці знають про чехів набагато більше, ніж чехи про українців, цікавляться, – продовжує порівняння. – Це можна побачити на курсах чеської мови. Зростає інтерес студентів. Іноді здається, що чеська популярність серед українців є незаслуженою з огляду на невідповідний рівень чеської зацікавленості в українцях. Але мені здається, що вже позаду найгірші стереотипи про українців серед чехів. Розуміємо, що якщо хтось на даний момент бідніший за нас, це водночас не означає команду на підвищення власної самооцінки».

Її найбільш особисто здивувало те, що українці є як повільнішими й неоргані-

зованішими, так і, навпаки, надзвичайно уважними. «Я думаю, що вони вміють зробити життя приємнішим. Здивувала зацікавленість до мистецтва всіх видів, і далеко не тільки у вузьких інтелектуальних групах. Зустріти підлітків, які у київському метро читають вірші – нічого незвичайного», – додає свої враження.

Після київської місії до Брна

Відчуває, утім, що це може бути її перша і остання місія. «Я не думаю, що сьогодні це може бути Київ, а завтра – Гонолулу», – посміхається вона. Каже, що не має ніяких планів – мовляв, дотепер така стратегія була успішною. «Син Мікулаш хотітиме вчитися в середній школі, чоловікова робота вимагає його присутності в Брні, тож думаю, що через рік або два, коли київська місія закінчиться, ми всі будемо у Брні, і я цьому рада», – зізнається.

На закінчення додає, наскільки їй поталанило мати керівну посаду саме в Україні. «З емансипацією тут не перебільшують, хоча певний прогрес побачити можна. У переговорах, утім, у мене є переваги як жінки, і з позиції авторитету, яку приносить моя функція. Не скажусь», – посміхається Люція Ржегоржікова.

З українцями чехи близькі – й українці про це знають краще²

Директорка Чеського центру в Києві сприймає Україну як країну, яка, незважаючи на численні рани, дуже надихає і яку чекає велике майбутнє. Чехи мали б навчатися в українців, а не навпаки, вважає вона. З досвідом в організації культурних, літературних, перекладацьких або навчальних заходів, у сфері культурної дипломатії, в доповненні до чесько-українських культурних контактів і просуванні чеської культури, вона намагається ще й зрозуміти складну ситуацію, яка панує сьогодні в Україні. Вона визнає, що сама змінила погляд на багато речей і перестала радикально сприймати чимало обставин. В Україні, однак, вона бачить дуже жваву і прогресивну культурну сцену та здорове суспільство, яке може чекати на велике майбутнє.

Коли Ви приїхали до Києва менше трьох років тому, якою була атмосфера? У людини на відстані складається враження військового стану, але реальність, мабуть, є спокійнішою, чи не так?

– Звичайно. Повсякденне життя в Україні дуже схоже на те, що проживає й більшість людей у нас. Кожен має свої «маленькі» турботи. Життя просто не зупиняється, і я сприймаю це як одне з наших завдань – вказувати на щоденність, звичайні людські речі. Я приїхала з певним баченням і з певними переконаннями, і коли бачила безпосередньо конкретні історії, якимось чином все зі мною почало працювати всередині. Людина росла у чомусь зовсім іншому, де-

² Varyš Vojtěch. S Ukrajinci jsme si blízcí a oni to vědí lépe než my / Mladá fronta Dnes. – 2017. – 6. května. – str. 16, Rozhovor.

Люція Ржегоржікова, фото «Чеських центрів».

які речі важко зрозуміти.

Наприклад?

– Наприклад, я не зовсім розумію необхідність молодих хлопців йти й воювати...

– Це для нас дійсно не є звичкою.

– Саме так. Людині, яка приїхала з іншої країни, важко це зрозуміти. Але для багатьох українців це важлива справа. Можна навіть сказати – справа існування або ні. Загалом, в контексті збройного конфлікту починають з'являтися фундаментальні питання, які знову переосмислюють Україну. Побічним продуктом війни є пошук ідентичності, прагнення до культурних коренів, до якогось відновлення рідної нації. Це не обов'язково мусить, але, безумовно, може бути корисним. У певному сенсі спостерігати за цим захоплює. Далі – ми з українцями близькі, і вони це знають. Інше питання, наскільки знаємо про це ми. Чехію та загалом так званий західний світ Україна може надихати багато у чому. Я особисто в Україні багато чому навчилася. Помилково думати, що саме ми маємо той рецепт, і куди ступимо – туди й приносимо добро, справедливість, культуру.

У той же час українці мають набагато прогресивніших письменників, ніж ми. З Оксаною Забужко чи з Юрієм Винничуком щодо міжнародних відгуків мало хто може зрівнятися. Культурна сфера там має певну закуску.

– Так, і мова йде не тільки про літературу. Вони, простіше кажучи, мають про що писати і що творити. І люди слухають, це важливо. Щось виникає на «панківській» основі, без фінансової підтримки, спонтанно, на вулиці, активізується цим громадянське суспільство. Це може Україну сильно пошунути вперед.

Ми говорили про те, як Україна змінюється. Як за ці три роки змінилися Ви?

– Я стала набагато менш радикальною у своїх думках, поглядах, повільнішою у су-

дженнях. Я надзвичайно вдячна за цей досвід і поведу його з собою у подарунок до кінця життя. Ситуацію навколо мене залишаю такою, якою є, проникаю нею, відшліфовую думку і намагаюся поспіхом нічого не оцінювати. Набагато частіше сумніваюся. І Україну чим далі, тим більше люблю.

Україна як така є відносно молодим формуванням. Як там утворюється історична та національна свідомість?

– Я думаю, що кожна нація має у колективній підсвідомості щось таке, яке навряд чи здатні визначити люди з інших країн. Загалом, в українців це важко визначити вже через їхнє географічне положення. Всі навколо завжди лише намагалися використати їх і привласнити їхню країну. І до сьогодні ці труднощі живі, бачите це просто на вулиці. Йдеться не лише про події двох світових війн, не лише про голодомор чи сталінізм тощо. Існують й інші історичні події, старші, які не вивчені і мало знані, але кожен українець несе їх із собою як спадщину. На сьогодні я відчуваю, що українське суспільство переживає загальне перетворення. Куди це зайде, важко сказати, але точно виникнуть нові і різні тлумачення ідентичності. Я – оптимістка. Ми повинні бути готові і подати руку допомоги. Це буде корисно обом сторонам.

Британсько-німецький соціолог і мислитель Ральф Дарендорф у 1990 році писав, що центральноєвропейські революції не висунули жодної нової ідеї, лише бездушно повторювали тільки західну модель, яка вже тоді здавалась йому вичерпаною. Для нас це, мабуть, радикальна ідея, але який шлях пропонується Україні? Напевно, це не буде те саме, що й ми пройшли у дев'яностих...

– Паралель з дев'яностими роками у Чехії має певні підстави. У певному сенсі українці поведуться так само, як і ми тоді, але їм складніше через олігархів. Обов'язково повинні впоратися із корупцією, яка повністю розкладає країну. І я відчуваю, що їм це може вдатися. Мають сильну і здорову серцевину громадянського суспільства. Нові покоління починають подорожувати, порівнювати, зацікавлені в освіті. Вони дійсно цінують ті можливості: я бачу це на студентах, які відвідують наші курси чеської мови.

Інколи повідомляють, що в Україні трапляється вуличне насильство, руйнування виставок або бувають напади на певні культурні події, якщо вони прогресивно орієнтовані. Як це виглядає в повсякденному житті? Ви вже зустрічалися з таким?

– Ні, я цього не помічала. Але, безумовно, таке відбувається в подібних межах, як і у нашій країні. Правда, українці – досить консервативні, доволі віруючі, і певні питання доведеться ще обговорювати.

Наскільки відрізняються життя і думка на Заході та Сході країни?

– Україна дійсно велика, і відмінності тут є. Коли ви перебуваєте на Закарпатті по-

близу кордону зі Словаччиною або на Волині неподалік Польщі, відчуваєте, звичайно, дещо інше, ніж у східних регіонах, які ближчі до Росії та споглядають на неї. Але тут, мабуть, не можна узагальнювати, але є певна проблема в диспропорції якоїсь самооцінки. Західні регіони набагато проєвропейські, а Росія вміє використовувати будь-що, ми це бачили і у випадку незаконної анексії Криму.

Ключову роль має мова. Наскільки великою є комунікація українською й російською мовами? Чи можливо це якось визначити?

– Це більше політика. Україна завжди була двомовною, і з цим не було проблем. Якщо Ви говорили з людиною українською мовою, вона відповідала українською, якщо Ви питали щось російською, вона відповідала російською теж. Після революції в 2013 році це почало змінюватися, і деякі політики подають ідеї, як витіснити російську. Але це не так просто, на сході 90 відсотків міст – російськомовні. Багато людей думають російською мовою. Українську знають всі, але деякі не мають практики у її використанні. Це треба буде вирішувати десь на рівні початкової освіти. Проте, українці говорять ще однією мовою. Вона називається «суржик» – це суміш української та російської мов. Моя донька, наприклад, у дитячому садку так навчилася говорити. Якби ж то могли отак пролітати і протилежні політичні погляди. Можливо, ми б тоді винайшли низку функціонуючих компромісів, які б нас підштовхували далі. Найважливішим є діалог, де одна сторона намагається зрозуміти іншу, неважливо, якою мовою він проводиться – українською, російською, чеською чи англійською...

Складно зацікавити когось чеською програмою в Україні, коли вона має й так мало складностей сама з собою?

– У Києві багато що відбувається, програма там дуже різноманітна й насичена. Коли ж ми орієнтуємося на інші, дрібніші міста, де ми також розвиваємо діяльність, то там, навпаки, часто нічого не відбувається, і люди прагнуть до будь-якої культурної програми діяльності. Звичайно, ми маємо найбільший успіх з мовними курсами. Чеську мову хочуть вивчати головним чином молоді українці.

Чеські центри існують у всьому світі. Можна сказати, що ваші колеги в інших, спокійніших країнах мають легшу роботу. У чому полягає специфіка вашої місії в Україні?

– Я думаю, що наше завдання – допомогти Україні на шляху до Європи. Ми також намагаємось допомогти місцевим активістам та громадянському суспільству, щоб могли закликати місцевих політиків до дії, були їм відповідальними й рівними партнерами й могли, у випадку потреби, виступити й проти них.

Три особливі питання для Люції Ржегоржікової

Яке Ваше ставлення до рідного міста Брно?

– Брно має ще потенціал для розвитку, але я боюся, що це буде неможливо без фундаментальнішої децентралізації країни. У XXI столітті неприйнятно, щоб люди їздили на роботу до столиці. Тут не вистачає можливостей, а стимули на початку має створювати держава через свої інституції.

– Які Ваші улюблені місця в Південній Моравії?

– Валтице, де живе моя сестра Зденка. Комін, де ми живемо із сім'єю, і ліси навколо брненської греблі й водосховища, де ми мали дачу – я провела там дитинство, й особливо в юності ці місця для мене мають особливе значення.

– Котрих брненських жінок вважаю прикладом для наслідування?

– У Брні їх багато, тож тільки трохи назву. Художниця Катерина Шеда, боєць Барбора Антонова, письменниця Катержіна Тучкова, суддя Катержіна Шімачкова й сенаторка Елішка Вагнерова.

Україністка Люція Ржегоржікова (Lucie Řehořková) народилася у 1977 році в Південній Моравії. Директоркою Чеського центру в Києві є з 2014 року. Викладала мови, була драматургинею, редакторкою, брала участь у виникненні та організації фестивалю Місяць авторських читань. Видала антологію української прози чеською мовою «Україна, давай, Україна». Закінчила університет Масарика в Брні.

Із донькою Медою – першокласницею звичайної киявської школи.

Діаспорський серпень в Україні

Світове українство зустрічалося у Києві, Львові та Дніпрі

ТЕКСТ: Олекса МАРТИНЕЦЬ

Щороку у серпні в Україні збирається українська діаспора з різних країн. Цього року на численних заходах закордонне українство привітали міста Львів, де відбувалися Дні української діаспори, та Київ, де відбулися річні збори СКУ, а також Дніпро, де зібралася молодь діаспори.

У перших двох заходах взяли участь представники з Чехії. Численними учасниками Річних зборів СКУ в Києві, крім російських, були українці з Румунії. П. Ярослава Колотило (Союз українців Румунії) передала щирі вітання діаспорянам до Чехії, дуже цікавилася українськими колективами й отримала у подарунок аудіодиск «Ігніс: Ідуть хлопці...». Щоправда, в Києві делегованих представників з Чехії з правом голосу не було ніде, ні на відкритті в п'ятницю 25 серпня, ні на звітуванні 26 серпня, де призначено нового скарбника та схвалено бюджет СКУ, ні на спільній традиційній світлинці, яку завжди друкували в архівних звітах, ні на Першому економічному форумі.

Дні української діаспори у Львові урочисто відкрилися 27 серпня 2017 року на площі Святого Юра. Від Чехії були присутні лише делегати Міжнародної неурядової організації «Координаційний ресурсний центр» та магістр Олекса Мартинець зі західної Чехії. Після вітальних промов місцевий хор заспівав перший куплет Державного Гімну України, а під кінець дійства майже всі присутні виконали музичний твір «Молитву за Україну». Потім греко-католики та гості мали можливість в Архикафедральному соборі Святого Юра відвідати комплексне святкове богослужіння.

А вже о 20:00 у головному корпусі Національного університету «Львівська політехніка» (НУЛП), під патронатом якого відбувалися Дні української діаспори, відбувся гала-вечір та відкрилася виставка, присвячена 50 річниці Світовому Конгресу Українців.

28 серпня 2017 року о 9:00 розпочалося урочисте відкриття Міжнародної конференції «СКУ в 50 років і далі: Європейський контекст». Конференція та

пленарні сесії з дискусіями проходили в приміщеннях НУЛП. Конференція стала першою з низки подібних заходів: 16 вересня у Нью-Йорку (США), 7 листопада – у столиці ЄС Брюсселі, 10-11 листопада – у Торонто (Канада), повідомляє Ukrainian Agency. Під час переходу до інших сусідніх залів неможливо було не помітити виставку ексклюзивних авторських булав драматурга Рагулі Власідже «Люди, які творять епоху». Кожен експонат виготовлено литтям шлікером та оздоблено вручну рельєфом, контррельєфом, ритуванням та пройшов два-три випали 950 °С, передає кореспондент Ukrainian Agency.

Від 19:30 в кав'ярні «Італійський двір» ОДА приймала за келихом спиритних та джерельних напоїв закордонних делегатів. Зустріч завершилась співом застільних пісень. 29 серпня 2017 року в межах Дні в українській діаспори в Національному музеї у Львові імені Андрея Шептицького пройшла виставка творів митців закордонних українців. На перспекті Свободи о 14:00 представники Світового Українства та місцеві жителі вшанували пам'ять відомого художника, громадського та політичного діяча Тараса Шевченка покладанням живих квітів та вінків до 12-метрової стели з фігурними барельєфами. Потім представники місцевого бізнесу подарували закордонним українцям «коровай миру» та спільно з Галицьким академічним хором присутні виконали пісні на вірші Тараса Шевченка – «Реве та стогне Дніпр широкий», «Думи мої, думи мої». Окрім того, представники світового українства з понад 20 країн світу взяли участь у акції «Українці разом – майбутнє за нами» у Шевченківському гаю, вшанували пам'ять загиблих за волю й соборність українців на Личаківському цвинтарі та відвідали урочисту академію «Ремінісценції UA» у Львівському національному академічному театрі опери та балету ім. Соломії Крушельницької.

Також Форум української молоді діаспори відбувся у Дніпрі і об'єднав вихідців з України з понад 30 країн. Він відбувався за підтримки міського голови Дніпра

Керівниця Міжнародного інституту освіти, культури та зв'язків із діаспорою Національного університету «Львівська політехніка» Ірина Ключківська, президент Світового Конгресу українців Євген Чолій та автор матеріалу, представник української діаспори Чехії Олекса Мартинець.

Бориса Філатова, обласної влади та місцевих підприємців, дипломатів та високопосадовців з різних країн світу та України. Тут молоде покоління діаспорян змогло на власні очі переконаватися у тому, що в Україні йде новітня війна і українці змушені захищати свою державу. Упродовж тижня вони перебували в зоні АТО, де змогли передати гуманітарну допомогу військовим, побутову техніку та подарунки дітям, відвідати громадські організації «Я-Волноваха» та «Промінь Волноваха». Упродовж тижня роботи форуму молодь подискутувала у сесіях на різну тематику, зокрема залучення інвестицій, світове українство в Євроінтеграційних процесах, просування інформаційного змісту, розвиток молодіжної діаспори та підтримка талановитої молоді України, де спікерами були голова УВКР Михайло Ратушний, Андрій Якубів, Тарас Іванець та інші. На «Ярмарку організацій» 37 молодіжних організацій презентували на великій сцені свою діяльність. Був встановлений рекорд України – синьожовтий прапор довжиною 23 метри, на якому залишили підписи всі гості і учасники. Також підвели підсумки міжнародного флешмобу «Тризуб – це Україна», майстер-класів з петриківського розпису і українських танців та багато іншого.

Нуль українських шкіл та жорстка мадяризація...

Чи має право Угорщина погрожувати Україні?

ТЕКСТ: Дмитро ГОМОН

Орбана за його конфліктну закордонну політику критикують і вдома. Балаж Барнабаш із газети «Блік» розповідає, з якими сусідніми країнами в Угорщині немає проблем: це тільки Польща й Росія.

Угорський уряд найбільш гучно обурюється новим українським законом про освіту. Інші країни, які також висловлюють незадоволення, роблять це значно тихіше. Хоча, наприклад, скасування візиту президента Румунії до Києва, який довго планували, також стало значним дипломатичним провалом.

Саме з Будапешту лунає найбільше погроз, останньою з них стала обіцянка блокувати всі рішення Євросоюзу, спрямовані на зближення з Україною. Києву довелося навіть тимчасово відкликати посла з Угорщини «для консультацій». Існує ціла низка причин того, чому угорський уряд поводить саме так. Це і близькі парламентські вибори, на яких прем'єр-міністру Віктору Орбану хочеться перемогти й забезпечити собі третій строк на посаді. Це і дружба Орбана з Володимиром Путіним. Це і особливе ставлення Угорщини до За-

карпаття, яке колись було складовою Австро-Угорської імперії.

Але, критикуючи Україну, уряд в Будапешті сильно лукавить. Угорщині так само можна зробити багато закидів щодо її мовної та освітньої політики.

Мадяризація

Політика асиміляції неугорських народів почалася ще наприкінці 18-го сторіччя. Її об'єктом були хорвати, словаки, румуни, євреї, серби, українці (карпатські русини). Відродження угорської мови, яка вважалася мовою «низів», переросло у примусове залучення всіх неугорців, що, звісно, викликало невдоволення і спротив. Після 1867 року мадяризація посилилась. «Мадяри здобули цю державу для мадярів», – говорив прем'єр-міністр Королівства Угорщина Калман Тис. Певний час він був ще й міністром внутрішніх справ, і в той період закрити три словацькі гімназії, зви-

нувавши їхніх керівників у проповідванні панславізму. Така ж доля спіткала і єдину на Закарпатті учительську семінарію, розташовану в Ужгороді, де навчання відбувалося українською мовою. Навчання у більшості шкіл стало вестись лише угорською мовою.

У 1879 році було ухвалено закон, за яким угорська мова стала обов'язковим предметом у всіх народних школах та гімназіях. А вивчення «рутенської» мови як обов'язкової на Закарпатті було скасовано. У 1891 році всі населені пункти Королівства Угорщина отримали угорські назви. А всі неугорці примусово отримали угорські імена та прізвища. Як наслідок, угорці, які згодом опинилися поза межами своєї країни, стали жертвами зворотної дискримінації.

Сусіди Будапешта

Конфлікти через мовні питання в Угорщині виникали і з Румунією, і зі Словаччиною, коли обидві країни, як вважали в Будапешті, ухвалювали рішення, що утискають угорців та їхню мову. Ще не так давно його відносини з Братиславою були набагато складнішими, ніж навіть нині з Києвом, у зв'язку з прийняттям у 2009 році мовного закону. Вся публічна комунікація повинна була відбуватися спочатку словацькою, а потім іншими мовами, інакше встановлювався доволі великий штраф. Це викликало масові протести південній Словаччині, де проживає півмільйона угорська меншина. Дивний інцидент із нібито побиттям у Нітрі угорськомовної дівчини Гедвіги Малінової, заборона Братислави перетинати кордон у містечку Комарно угорському президентові Ласло Шойомові, заклики надіслати танки до Будапешта з боку мера Жіліни, радикального націоналіста Яна Слоти, невдоволення Братислави діяльністю шовіністичної напіввійськової організації «мадярська гвардія» і багато-

багато інших конфліктних тем – все це супроводжувало новітні відносини між Словаччиною та Угорщиною, які разом вступили до НАТО та ЄС.

Дивною виявилася позиція Румунії у цьому питанні, яка, у зв'язку з численною румунською меншиною на Закарпатті й Буковині, та молдавською – на Одещині, стала солідарною із Угорщиною. Вона сама має велику історію непорозуміння із Будапештом та півторамільйонною угорською громадою. Останній скандал був пов'язаний із припиненням діяльності угорськомовної римо-католицької гімназії у місті Тиргу-Муреш. Демократичний союз угорців Румунії має великий вплив у країні, тим не менше, практично всі румунські угорці добре розмовляють державною румунською мовою. 60-тисячна українська громада в Румунії має лише одну державну школу – лицей Тараса Шевченка у місті Марамороський Сигіт, тим часом як в Україні нараховується біля восьми десятків румунських та молдавських шкіл.

Скільки в Угорщині українських шкіл?

За даними Міносвіти, сьогодні в Україні працює 150 угорських шкіл, у 71 з них викладання з першого до одинадцятого класу ведеться повністю угорською мовою. Суть статті 7 нового закону про освіту полягає в тому, що тепер з 5-го класу більшість предметів викладатиметься українською. Але історія рідного народу та угорська мова, звісно, і далі викладатимуться угорською. А також і всі інші предмети – до 5-го класу. І будь-кому, хто читав закон, зрозуміла абсурдність заяв угорського уряду про те, що Україна хоче закрити школи, де йде навчання мовою національних меншин. «Ми не збираємось закривати подібні школи. Ми лише розширюємо можливості дітей на навчання державною мовою в цих школах», – пояснювала ситуацію міністр освіти Лілія Гриневич. Нині випускники іншомовних шкіл вкрай погано володіють українською. Це одна з причин того, що за результатами загального зовнішнього незалежного оцінювання Закарпатська та Чернівецька області вже третій рік займають останні місця. Угорські освітяни нарікають на відсутність навчальних програм та підручників з української мови для угорськомовних шкіл.

У самій Угорщині ситуація зовсім інша. Так, українська діаспора там малочисельна – близько 8 тисяч осіб, і шкіл з українською мовою викладання не має. Угорська влада пояснює це тим, що від української громади не надходить запитів на відкриття українських шкіл, і радо додає інтерв'ю лідера української громади Угорщини Юрія Кравченка, який каже, що до української школи в Будапешті записався лише один учень. Також, мовляв, серед угорських вчителів мало тих, хто хотів би викладати українською мовою.

Утім, залишки численної української громади в Угорщині помітні дотепер. «В Угор-

щині – за даними перепису 2001 року – живе аж 268 395 греко-католиків, – пише відомий ужгородський публіцист Андрій Любка. – У східній частині цієї країни чимало греко-католицьких церков, а в минулому їх було ще більше, і належали вони до Мукачівської греко-католицької єпархії. Історично греко-католиками в Угорщині були саме українці... Нині вони вже вважають себе угорцями, говорять угорською, і лише релігія вказує на їхнє справжнє, але безповоротно забуте, походження. Та й назва другого за величиною міста країни – Дебрецена – походить зі слов'янських мов, а в українських народних піснях часто фігурує як «Доброчин»... Отож, маючи 300 тисяч греко-католиків, які після жорстокої асиміляції вже вважають себе щирими угорцями, Угорщина повчає нас європейськості, демократичності і повазі до прав національних меншин. Ну-ну...»

Політична кон'юнктура

Парламентські вибори, які чекають на Угорщину наступного року, визначають агресивний стиль поведінки уряду. Партія «Фідес» яку очолює прем'єр-міністр Віктор Орбан, має непогані рейтинги. Але їй у спину дихає шовіністична партія «Йоббік». Її представники вже назвали ухвалення закону про освіту «провалом політики Орбана щодо України». Тож прагнення уряду зіграти на темі захисту співвітчизників у Закарпатті від «засіхань» українського уряду може стати непоганим ґрунтом для зміцнення позицій.

Але погрози Будапешту «блокувати будь-які ініціативи, вигідні Україні, у міжнародних організаціях, особливо в ЄС», виглядають лицемірно. Уряд Орбана сам є об'єктом постійної критики з боку структур ЄС через ухвалення законів, які з точки зору Брюсселя утискають права людини, свободу слова тощо. Одним із найбільш гучних скандалів став намір уряду закрити Центральноєвропейський Університет (CEU), заснований Джорджем Соросом. Викладання там ведеться англійською мовою і навчаються там студенти з інших країн. Наміри уряду спровокували навесні цього року масові протести, а Єврокомісія запустила спеціальну процедуру, яка в кінцевому результаті може призвести до фінансового покарання.

Не без «руки Москви»...

А чого варта історія з дебреценськими професорами, які зробили Путіна почесним доктором свого навчального закладу? Це викликало, м'яко кажучи, незрозуміння з боку ЄС, який наклав на багатьох друзів та соратників російського президента санкції за анексію Криму та розв'язування війни на сході України. Обурились навіть викладачі Дебреценського університету. З Будапешта весь час лунають емоційні фрази на зразок «ніж у спину з боку Києва», заяви про необхідність внести мовне питання у декларацію Східного партнерства, відмови від діалогу, доки 7-ма стаття

Пам'ятний знак, присвячений «приходу угорців у Паннонську низовину» на Верещькому перевалі в Карпатах, де розстрілювали січовиків у 1939 році, часто стає суперечливим символом угорсько-українського протистояння.

закону не буде змінена... Заступник голови комітету з міжнародних справ парламенту Угорщини Мартон Генгеші взагалі домовився у російських ЗМІ до того, що «Будапешт і Москва повинні об'єднати зусилля для спільного тиску на Україну», мовляв, сусіди України повинні разом протистояти українізації освіти. Начебто угорський політик і не бачить сучасної російсько-української війни, не пам'ятає подій 1956 року у Будапешті, коли московські танки жорстоко придушили антирадянські виступи, і не знає про те, як по війні тисячі невинних цивільних угорців відправляли на «маленькій робот» до сибірських сталінських таборів смерті...

Не виключено, що саме на скандалі і ускладненні угорсько-українських стосунків і був розрахунок. Скажімо, чомусь представник угорської громади в українському парламенті Василь (Ласло) Брензович, депутат від БПП, який тепер чи не найбільше «шумить» щодо освітнього закону і регулярно їздить до Орбана на прийоми, мовчав під час голосування. У «сесійній залі... склалося враження, що [він] самоусунувся, – пише закарпатський аналітик Дмитро Тужанський. – На фінальну нараду щодо 7-ї статті до Андрія Парубія пішов не він, а інший закарпатський нардеп Роберт Горват. Було би цікаво почути аргументи Ласло Брензовича, адже він, до речі, – кваліфікований педагог, освітянин, тож міг говорити про закон з позиції експерта, а не лише політика»...

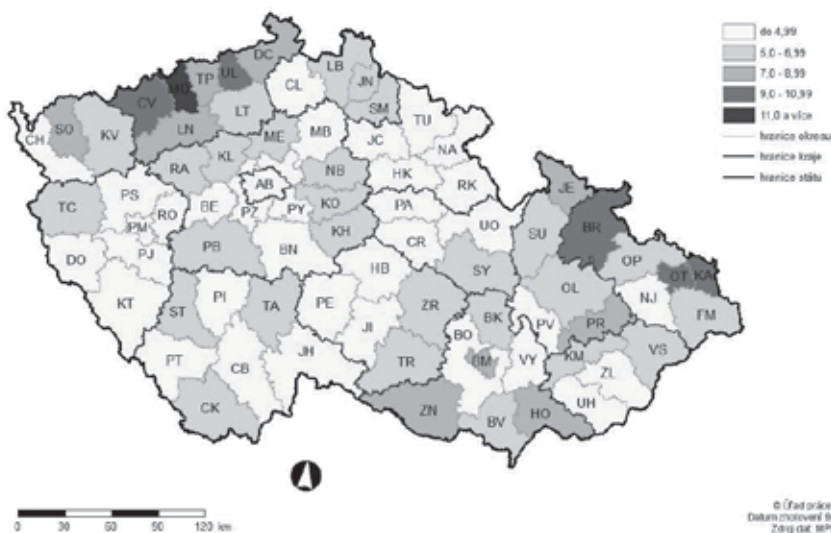
Зараз йде активна робота з доопрацювання закону про освіту. Хоч він уже діє, не виключене внесення до нього змін. Закон має пройти експертизу Венеціанської комісії, хоча в ПАРЕ поки не знайшли ніяких суперечностей із Хартією захисту регіональних мов та нацменшин. За словами міністра освіти Лілії Гриневич, дискусійна 7 стаття «буде уточнена». Вона також має намір у середині жовтня провести зустріч зі своїм угорським колегою. Втім, не факт, що це заспокоїть уряд Орбана.

Не просто дешева робоча сила

Чеські роботодавці до українців практично не мають застережень, але розмірковують і про сербів

ТЕКСТ: КІЛ, ФШ, ТЗ

ЧАСТКА БЕЗРОБІТНИХ У ЗАГАЛЬНІЙ КІЛЬКОСТІ ЖИТЕЛІВ у окремих районах Чеської Республіки (стан на 30 квітня 2016 року)

Все більше і більше чеських фірм працевлаштовують іноземців. Так вони реагують на економічну реальність, оскільки на нішньому ринку праці в Чехії панує фактично повна зайнятість¹.

Не можна при цьому сказати, що для роботодавців іноземці всуціль виходять дешевшими, ніж місцеві, чеські робітники. «Крім перетягування співробітників від

конкурентів, набір нових працівників з-за меж ЄС є, по-суті, єдиною альтернативою, як заповнити вакансії і не втрачати замовлення, з якими неможливо впоратися без залучення нових людей», – каже Мартін Єжек з рекрутингового агентства «Графтон рекруйтмент».

Від робітничих аж до висококваліфікованих посад

За даними Чеського статистичного управління, найбільше іноземних працівників приїхало зі Словаччини, України, В'єтнаму,

Польщі, Румунії, Болгарії, Росії, Німеччини та Угорщини. Абсолютну більшість становлять словаки та українці. Словаки є одними з найпопулярніших серед роботодавців – для їхнього працевлаштування у Чехії немає бюрократичних перепон, велику роль грають відсутність мовного бар'єру, знання чеських стандартів виробництва і кваліфікаційна подібність. Окрім рідної й англійської, нерідко молоді словаки володіють також і німецькою та угорською мовами, що дуже важливо, скажімо, у сфері інформаційних технологій, вантажних транспортних перевезеннях тощо.

Іноземці займають широкий професійний спектр – від робітничих професій у переробній промисловості, будівництві, роздрібній торгівлі, корпоративних послугах між окремими фірмами до вузькопрофільних й висококваліфікованих посад у сфері наукових досліджень, розробок та інформаційних технологій. «Великий інтерес іноземців до роботи у Чехії полягає, перш за все, в тому, що вони можуть заробити тут хороші гроші, і водночас небагато витратити за житло та харчування. У порівнянні з іншими країнами Чехія – наче золота середина, вигідна для іноземців», – пояснює Мартіна Латалова з кадрового агентства «Advantage Consulting».

Дозвіл на роботу

Працевлаштування іноземців, утім, має численні підводні камені для менеджменту. Процес набору і відбору важчий, чекати на вирішення, оплачувати адміністративні витрати в зв'язку з отриманням

¹ Cizinci nejsou levnou pracovní silou / Pravo. – 1. září 2017. – Kariéra.

дозволів на роботу або віз для іноземців, які не є громадянами країн ЄС. «Не можна стверджувати, що іноземці є «дешевшими», ніж чеські працівники. Роботодавці, за законом, повинні за ту ж саму роботу платити однакову зарплату, незалежно від громадянства працівників, тому вони не можуть заощадити на зарплатах», – каже Єжек, і додає, що фірми на сьогодні у багатьох сферах мають заздалегідь орієнтуватися на іноземних працівників, щоб компенсувати відсутність чеських безробітних.

Великий шанс роботодавцям дає нещодавно прийнята поправка до Закону про працевлаштування, яка дозволяє кадровим агентствам тимчасово призначати на роботу іноземців з-за меж ЄС, які мають «трудова» або «сині» карти, а також дозволи на роботу. Ця поправка, на думку Єжека, відкриває можливості для законного працевлаштування українців через чеські агентства з працевлаштування.

«Проект «Україна»»²

До проекту є великий інтерес серед роботодавців. Чеська Господарська палата за рік від початку роботи урядового пілотного проекту з підбору персоналу з України обробила 1023 заявки від підприємств з проханням дозволити прийняти 6404 претенденти на роботу. За її оцінками, третина з них вже зайнята на виробництві. Роботодавці, утім, марно намагаються зайняти понад 180 тисяч вакансій. Тому Господарська палата про-

понує розширити пілотний проект на інші країни, наприклад Сербію. «Фірми мають замовлення, але для їхнього виконання немає працівників. Тому обирають кризові рішення – працевлаштовують кваліфікованих іноземців хоча б із дипломом середньої школи. Такий крок має немалі додаткові витрати – на пошук відповідних кандидатів в Україні, їхнє транспортування, проживання, навчання, на переклади правил та трудових процесів», – пояснює президент Господарської палати Владімір Длоуги. Чеський уряд запровадив проект прискорення обробки заявок іноземних кандидатів на «трудова карти», незважаючи на негативне ставлення профспілок. Він також гнучко відповів на проблеми із повільною обробкою заявок чиновниками (центрами зайнятості, консульствами, департаментом з міграції тощо), скажімо, збільшував пропускну здатність віконечок для прийому заяв або додавав кількість співробітників у консульствах.

«Проект допомагає нам дотримуватись договірних термінів виконання замовлень, із працівниками з України у нас хороший спільний досвід роботи. Вони працюють, добре справляються із фізично важкою роботою і добре інтегруються до колективу», – каже директорка «Абидос» Ольга Купец. Ця фірма з Хебу була першою в проекті. Їй сильно не вистачало працівників, оскільки багато людей з цього регіону виїжджає на роботу до Німеччини. Проект привів до фірми шість осіб з України, від серпня цього року приїхало ще 10 українців. Найбільшим попитом користуються столярі, теслярі, штукатури,

У хевській фірмі «Абидос» радо беруть українських робітників – місцеві тікають до Німеччини.

фікацією багатьох із них могли б скористатися чеські підприємства», – зазначив Мірослав Мюльбек, член Наглядової ради Господарської палати, яка вже «зондує» можливості серед міністерських урядовців. З дослідження Господарської палати випливає, що фірми ведуть переговори з власними профспілковими організаціями щодо набору персоналу. Тільки 4% з них висловили застереження щодо українців.

² O projekt Ukrajinu projevili zaměstnavatelé velký zájem / Prosperita. – 1.září 2017. – str.15 – Mezi vámi a námi

Безкоштовне навчання для мігрантів

Уже більше року «Центр демократичного навчання», що знаходиться у Празі на вулиці Коваржска 4, проводить освітні акції для іноземців. Навчання є безкоштовним завдяки фінансуванню з європейських фондів. Відвідують його із задоволенням як дорослі, так і діти, серед яких чимало українців. Найпопулярнішими навчальними заходами серед учнів початкових та середніх шкіл є доучування чеської мови та математики. Уроки проводять досвідчені учителі, які застосовують, окрім шкільної програми, й інтерактивні методички.

Для зовсім маленьких функціонує Клуб для батьків з дітьми віком від 2 до 5 років, який веде дитячий психолог. Програма розрахована на розвиток дрібної та грубої моторики малят, включає рухливі ігри та креативні завдання. Батьки не тільки спостерігають, як їхні діти навчаються, а й активно включаються у творчий процес. До того ж можуть отримати професійну консультацію дитячого спеціаліста. Для дітей є обладнана ігрова кімната. До-

ршлим Центр пропонує цікаві воркшопи. Дуже популярними є курси приготування національних страв. У жовтні, наприклад, на відвідувачів чекає пізнання тонкощів в'єтнамської кухні. Лектором завжди є представник певної національної громади, який знайшов другий дім в Чехії. Ознайомити чехів із іншими культурами мають на меті й цілоденні сусідські зустрічі, на яких мігранти презентують свої країни, культури та традиції. Жовтневою родзинкою буде Україна. Таким способом Центр реалізує одну із своїх цілей – запобігання ксенофобії та расизму.

Метою діяльності організації є також поширення інформації про демократію та права людини. Скажімо, одна з лекцій знайомить мігрантів із виборчими правами в Чехії і називається «Вибори 2017». До послуг відвідувачів є також бібліотека, в якій доступні книги для дорослих та дітей різними мовами, у тому числі українською.

Оксана Чужа

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Praha – politiku ČR

Adresa: Kovářská 4,
Praha 9-Libeň

Centrum demokratického vzdělávání
Zve rodiče s dětmi od 2 do 5 let do nové otevřené herny

**Hraň pro
rodiče s dětmi**

Co nabízíme?
Pondělí- středa 10-12.00 volná hra
Čtvrtek 9-10.00 Klub Hrajeme si spolu
Program pro rodiče s dětmi zaměřený na rozvoj jemné
a hrubé motoriky, pohybové hry, kreativní úkoly

Možnost konzultací s dětským psychologem vždy ve čtvrtek od
10.00-11.00 hod.
Možnost využití knihovny, ve Herě jsou dostupné knihy, jak pro
dospělé, tak děti a to v českém jazyce, anglickém a ruštině.
Všechny aktivity jsou nabízeny ZDARMA.

vercnika@demokraticke-vzdelavani.cz +420 601 166 750

«БЕЗВІЗ» і «БЕЗВІТ»

Чехи загалом і надалі ставляться до нас із пересторогою. Чому?

ТЕКСТ: Оксана ЧУЖА

На відміну від українців, які «безвіз» сприймали на радіоща, чехи та інші європейці загалом ставляться обережно до відкриття кордонів ЄС.

Днями приїхала із Закарпаття знайома до Праги на роботу, і каже, що, окрім неї, цілий автобус людей їхав по біометричних паспортах. «І нашто я візу робила?» – розмірковувала вона...¹

Надання Україні безвізового режиму для короткострокових поїздок уже з початку року викликає жваві дискусії в Чехії. А з відкриттям кордонів ЄС цій темі присвячується й чимало програм на телебаченні, адже приплив українців до Євросоюзу може тільки посилитися. Всі обговорення точаться навколо одного побоювання – збільшення рівня нелегальної трудової міграції з України, а відтак чи Чехія зможе впоратися з великими потоками мігрантів. Оскільки на сьогодні українських заробітчан більше, ніж із інших країн, чеське суспільство розділяється в поглядах на цю «загрозу».

Чому чехи нас побоюються?

Щоб зрозуміти, чим живе Чехія, розглянемо кілька основних показників: міграція, попит та пропозиція на ринку праці. Міграційна ситуація в західного сусіда, за офіційними статистичними даними порівняно з іншими європейськими країна-

ми, за останні кілька років кардинально не змінилася. Станом на кінець минулого року в Чехії з населенням 10,5 млн легально проживало 467 562 іноземця, одну четверту з яких становлять українці (105 614 чол.). Більшість наших співвітчизників має дозвіл на тривале проживання (77 492 чол.) та на перебування понад 90 днів (28 122 чол.). За січень-березень 2017-го до Чехії переїхало 10,9 тис. іноземців, із них найбільше громадян України (1,3 тис.), Словаччини (1,1 тис.) та Румунії (0,3 тис.). Згідно з даними Міністерства праці й соціальних справ та Міністерства промисловості й торгівлі ЧР, кількість офіційних працівників-іноземців на території Чехії на початку 2016-го становила 407 106 чол. Її частка у загальній кількості зайнятих у ЧР порівняно з попереднім роком зросла до 8,1%. Більшість з них – 75,8% – це громадяни ЄС. Решта припадає на громадян інших країн – власників дозволів на роботу, карт працевлаштування, зелених і синіх карт. Із 105 614 українців, що офіційно проживають у ЧР, 41 847 працюють на підставі трудових договорів, 22 796 – оформлені як приватні підприємці.

Безробіття падає, зарплати ростуть

Ситуація на ринку праці в Чехії покращилася. Згідно зі Статистичним щорічником ринку праці, в ЧР у 2016-му продовжува-

лося зниження зареєстрованого безробіття, яке почалося в другій половині 2014 року. Наприкінці минулого року чеськими центрами зайнятості зареєстровано 381,4 тисяч безробітних, що на 71,7 тис. менше, ніж у 2015-му.

За даними статистичної організації ЄС, станом на лютий 2017 року Чеська Республіка мала найнижчий рівень безробіття в рамках цілого Євросоюзу – 3,2%. Для порівняння: Німеччина – 3,9%, Іспанія – 17,8%, Греція – 23,2% (найвищий у Європі). У США, наприклад, 4,4 %. А в червні 2017-го було зареєстровано найнижчий показник безробіття в Чехії за останні 19 років. Це передусім пов'язано із ростом чеської економіки, промислового виробництва й сезонної роботи, яка тепер у розпалі. Зокрема на будівництві, в лісництві та сільському господарстві. Це, у свою чергу, призвело до зростання попиту на робочу силу на середньокваліфіковані позиції. Кількість вільних вакансій, реєстрованих центрами зайнятості, зростає. А відтак підвищуються зарплати. Тому пересічний чех дивиться на іноземних шукачів роботи як на загрозу свого добробуту. Збільшення пропозиції на ринку праці явно грає не на руку місцевим мешканцям, адже ріст зарплат може сповільнитися чи взагалі припинитися.

Чого не скажеш про чеських роботодавців, які, прогнозуючи майбутні втрати, б'ють на сполох, мовляв, внутрішній ринок праці не здатен запропонувати достатньо кваліфікованої робочої сили ні з лав безробітних, ні серед випускників навчальних закладів. Не залишається нічого кращого, як шукати трудові ресурси за кордоном. І їхні погляди спрямовуються, зокрема, й на українських працівників, які є оптимальним варіантом через подібність культур, здатність швидко вивчити мову та відому працьовитість. Тим більше, що в західних областях заробітчанство є історичною традицією.

Трудові візи ніхто не відмінняв

Каменем спотикання української трудової міграції в Чехію вже багато років є процедура оформлення робочих віз. Лише 32 205 офіційно працевлаштованих українців згідно з законом не потребують дозволу на працевлаштування.

З 2009-го електронна система «Visapoint»

¹ Чужа Оксана. Погляди чехів на український безвіз / Новини Закарпаття. – №56 (4671), 5 серпня 2017. – У фокусі, стор. 13.

викликала багато нарікань, адже записатися на прийом до чеського консульства в Києві або Львові за її допомогою було практично неможливо. Тільки купивши «час реєстрації» у «посередника» за великі гроші (в останній час доходило до 1500-2000 доларів), можна було подати необхідний пакет документів. Чехія так і не змогла подолати цю проблему.

Тому під тиском чеських виробників уряд у 2016 році з метою збільшення трудової міграції з України до Чехії запускає дві спеціальні програми працевлаштування – «Режим Україна» (для кваліфікованих працівників, розглядає Генеральне консульство ЧР у Львові) й «Пілотний проект» (для висококваліфікованих спеціалістів, Консульський відділ Посольства ЧР в Києві), згідно з якими заява на трудову карту подається у спрощеному режимі – без реєстрації в електронній системі «Visapoint». Відтак на роботу в Чехії можуть розраховувати 5 тисяч українських заробітчан щороку.

У лютому 2017-го, враховуючи зростаючі потреби вітчизняних промисловців, квоти робітників по програмі «Режим Україна» збільшили вдвічі, відповідно збільшили й штат Генерального консульства ЧР у Львові на 4 особи. Але цим проблема не вирішилася: квоти, на думку чеських роботодавців, й надалі дуже обмежені (усього 10 200 осіб на цей рік), а строк оформлення віз зріс аж до 8 місяців.

Українці, котрі не відповідають вимогам для включення до вказаних проектів зі спрощеною процедурою, можуть також подати заяву на трудову карту повз «Visapoint», але з 20 квітня 2017 р. Генеральне консульство Чеської Республіки у Львові, з огляду на технічні можливості дипломатичної установи, приймає лише 15 заяв кожного понеділка з 14.00 до 16.00. Такі обмеження спричинили неабиякий ажіотаж і нарікання. І саме це показало чеське телебачення. Сюжет про довжелазні черги українців під чеським консульством у Львові, де люди змушені ночувати під дверима установи, щоб потрапити на прийом, центральний чеський канал ČT1 у перші дні відкриття безвізового режиму крутив по кілька разів на день. У пересічного чеха могло скластися враження, що тисячі безробітних українців з хвилини на хвилину ринуть до Чехії в пошуках роботи...

Польські візи

Отож отримати легально українсько-го працівника залишається проблемою. Тому чеські підприємства почали доволі масово працевлаштовувати українців із польськими робочими візами, отримати які набагато легше. За даними польського Міністерства у справах сім'ї, праці і соціалістики, у 2016-му Польща видала громадянам України близько 1,3 млн. запрошень на тимчасову роботу. Такий об'їд закону передбачає немалі штрафи для

роботодавців та видворення нелегального працівника (хоча, за законом, штрафи для нього теж передбачені – до 100 тисяч корун, але чеська сторона їх не застосовує). Лише в березні цього року Чехія депортувала майже 300 українців, які працювали нелегально. Найбільш показовою й висвітленою ЗМІ стала облава на складі продуктового інтернет-магазину «Роглік» у Празі. В результаті рейду затримали 85 людей, 74 особам наказано покинути територію ЄС. Майже всі з них – українці, які мали польські візи, що не дають права на працевлаштування в Чехії.

Створити стереотип легко, побороти – важко

Не секрет, що погляди на українців у чехів різняться. Одні співчують нам, що гнані безробіттям мусимо шукати кращого життя далеко від рідного дому та сімей, інші – навпаки – сварять, що забираємо у них робочі місця. Роботодавці розглядають як непогану альтернативу вітчизняним працівникам, але частина з них усе ж сприймає нас за нижчу расу через низький культурний рівень, адже українські заробітчани – це не завжди найкращі представники нації. Погодьтеся, нікому не хочеться бачити на вулиці, у трамваї чи метро п'яних дебоширів. І освіченим співвітчизникам досить часто важко побороти стереотип, що склався у чехів, які звикли до українських будівельників, котрі п'ють і лаються. Таким і у голову не прийде, що вони псують імідж країни, вони навіть слова такого не знають. Далі ящика пива й загорожі будмайданчика не бачать. А думка, що така поведінка формує в корінного населення погане враження, а відповідно й погане ставлення до інших громадян України, ніколи не зродиться у їхніх головах.

Але, на щастя, міграційна криза відсунула на друге місце «українське питання». Якщо офіційна міграційна статистика не змінювалася протягом останніх 2-3 років і виглядає досить привабливо, то це тільки внаслідок прийнятих антиміграційних заходів. Наприклад, Чехія вже рік усіма способами намагається не допустити біженців із Сирії, що перебувають у Італії та Греції, порушуючи всі європейські домовленості стосовно квот на прийом мігрантів. Навіть загроза фінансових санкцій (це стосується також Польщі й Угорщини) не впливає на зміну її міграційної політики. Прогресивна частина чехів на початку міграційної кризи засудила погляди президента Мілоша Земана, який прямо заявив про небажання бачити у своїй державі переселенців із надто відмінною культурою, краще вже хай будуть українці.

Чеська «стіна безпеки»

Але чеський уряд у червні цього року офіційно підтвердив відмову брати участь у програмі по перерозподілу мігрантів, мотивуючи тим, що «система розподілу біженців не працює» і «ситуація з без-

Демонстрація проти припливу мігрантів, Брно, 2016 рік.

пекою змінилася» після останніх терактів у Європі. Замість 2691 прохача притулку згідно з квотами Чехія прийняла всього 12 біженців. Бажання відгородитися від будь-яких мігрантів явно просвічується і в новій редакції Закону про перебування іноземців, яку в липні цього року підписав президент. Офіційною причиною такого кроку є посилення безпеки в країні. Але, як відзначають чеські правозахисники та Консорціум недержавних організацій, що допомагають мігрантам, такі обмеження торкнуться не тільки іноземців, а й чеських громадян, членами сімей яких є мігранти. В основу закону, який розроблявся в 2016-му, лягли результати й рекомендації Аудиту національної безпеки за 2015 рік, котрі були підготовлені сотнею фахівців на підставі розпорядження прем'єр-міністра. У розділі про міграцію вказується, що головним потенційним ризиком для країни вважаються масова неконтрольована міграція, організована злочинність і слабка інтеграція легальних мігрантів, які можуть бути джерелом соціальної напруженості.

За даними останніх досліджень української міграції, які проводили науковці Карлового університету в Празі, масовий переїзд українців до Чехії, принаймні в короткостроковій перспективі, не планується. Дослідницький колектив Центру міграції «GEOMIGRACE» Карлового університету спільно з міжнародними партнерами з Польщі, Словаччини й України видали у вересні 2016-го дослідження про міграцію з України до Євросоюзу після анексії Криму та початку війни на сході України. Під редакцією керівника «GEOMIGRACE», професора Душана Дрбоглава світ побачило ще одне видання про українських заробітчан «Українська трудова міграція в Чехії», де на прикладі аналізу трудової діяльності та умов життя закарпатців у Празі та околиці досліджувалися грошові перекази в країну походження. Як і негативні зміни в житті мігрантів приносять нововведення, скоро дізнаємося з практики. Зрозуміло одне – чим більше порушень буде з боку заробітчан, тим більше підстав буде в Чехії боротися з нелегальною трудовою міграцією, що, у свою чергу, відібється на українцях, які тривало проживають у Чехії.

Генрі Марш
Ні сонце, ані смерть. Зі щоденників нейрохірурга

Друга книга всесвітньо відомого нейрохірурга Генрі Марша. Він не боїться визнати: лікареві вкрай важко бути чесним, бо лісно говорити про свої помилки. У книжці автор зібрав особисті мемуари, що вражають відвертістю, мудрістю та літературною майстерністю. Завершуючи свою майже сорокарічну лікарську кар'єру, автор бестселера «Історії про життя, смерть та нейрохірургію» розмірковує про сенс людського існування, про суть праці лікаря, труднощі професії й про те, чим може обернутися відчайдушне бажання продовжити пацієнтові життя за всяку ціну.

Генрі Марш — чудовий співрозмовник: випадки з хірургічної практики у Британії, Непалі, Україні перемежуються яскравими та щемкими епізодами з його дитинства та юності, непересічними моментами професійного становлення та простими й водночас приголомшливо глибокими роздумами про те, що справді має значення. Видавництво «Старого Лева». Переклад: Катерина Міхаліцина. Рік видання: 2017. Обкладинка: Тверда. Сторінок: 336. Ціна у і-книгарні видавництва: 120 грн.

Філіп Сендс
Східно-Західна вулиця. Повернення до Львова

Коли відомий юрист-міжнародник Філіп Сендс отримав запрошення прочитати для студентів-юристів лекцію у Львові, то вирішив, що це також нагода відкрити місто свого дідуся, який не любив розповідати про минуле. Автор працював над книгою понад 7 років. Чому Львів став точкою відліку сучасного міжнародного права? Яке відношення до цього мають найвидатніші юристи-міжнародники Лаутерпахт і Лемкін, чиї зусилля призвели до того, що терміни «злочини проти людяності» та «геноцид» включили до суду у Нюрнберзі? Вибудовуючи потужну подорож-медитацію, у якій на шляху пам'яті злочини й провини залишають шрами у поколіннях, з прогалинами, що завжди будуть таємницями інших, автор врешті знаходить й для себе несподівані відповіді на питання про свою сім'ю. У цій книжці — спроба поговорити про минуле, в ній відчитає водночас історичну детективну історію, історію родини й законний трилер, у якому Філіп Сендс подорожує між минулим і сьогоднішнім, перелітаючи кілька історій в одне ціле. Видавництво «Старого Лева». Переклад: Павло Мигаль. Рік видання: 2017. Сторінок: 652. Ціна на і-сторінках видавництва: 150 грн.

Наталка Сняданко
Охайні прописи ерцгерцога Вільгельма

У центрі сюжету книги — особиста історія одного з найекстравагантніших членів імператорської родини — Вільгельма фон Габсбурга, більше відомого в Україні як Василь Вишиваний. У романі його українську ідентичність розширено уявною — ймовірною — частиною біографії. У ній він не помирає у стінах Лук'янівської в'язниці, як відбулося насправді, а опиняється в радянському Львові, одружується, виховує сина й онуку, разом із дружиною, котра походила з давньої львівської родини, намагається пристосуватися до нової суворой дійсності. Водночас цей роман — історія кількох родин, країн, епох, воєн і міжвоєнь. Це — віддзеркалення австрійського в польському, польського — в австрійському, українського — в радянському і навпаки. Це — галицький мікрокосмос у кількох поколіннях і кількох епохах із притаманними лише цьому закутку Європи химерними поєднаннями мовних, кулінарних, звичаєвих реалій та людських дол, переповідання яких часто є набагато химернішим і фантастичнішим за будь-яку літературну фікцію. Видавництво «Старого Лева». Рік видання: 2017. Сторінок: 544. Ціна на і-сторінках видавництва: 120 грн.

Галина Крук
Доросла

Відома львівська поетка Галина Крук презентувала свою нову книгу «Доросла». Авторською родзинкою у «новоспеченій» збірці поезії є її назва, яка має два наголоси. У творчому доробку поетеси — чотири збірки, кожна з яких виходила із певними перервами. Ці своєрідні «паузи» авторки є однією з її творчих особливостей. «Доросла» — це збірка віршів, котрі Галина Крук писала протягом 2013–2017 років. У книзі авторка роздумує над темою дорослішання, про його плюси й мінуси, про те, що ми втрачаємо і набуваємо. «У роко-

ву хвилину написання книги я зрозуміла, що бувають ситуації, коли вже немає на кого озиратися, що життя може завершитися досить швидко. І насправді це дуже отвержежує, не лише підхід, а й погляд до життя», — каже літературознавиця. В книзі є й історії інших дорослих, але також є про самоусвідомлення себе, як тої ланки, яка мусить відповідати чітко на питання, не озираючись на батьків чи інших старших людей». Видавництво «Старого Лева». Рік видання: 2017. Сторінок: 112. Ціна на і-сторінках видавництва: 100 грн.

Лілія Боднар

Катажина Квятковська-
Москалевич
**Вбити дракона. Українські
революції**

Врадіївка, Оксана Макар, свавілля «Сім'ї» Януковича, зажерливість суддів та олігархів, сепаратизм у Криму й на Донбасі, Майдан, захоплення Слов'янська, перші жертви й перші герої українсько-російської війни... Епізоди новітньої української історії у книжці польської письменниці змальовані з незвичного для нас погляду стороннього, але не чужого спостерігача. Ця побудована на людських історіях книжка, яку авторка писала понад десять років, – про боротьбу з нашим внутрішнім монстром, якого неможливо вбити, і про силу, яка змушує Україну не здаватися у цій боротьбі.

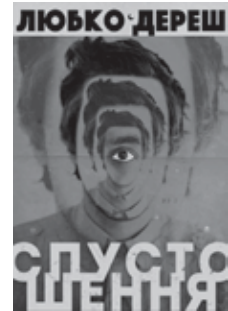
Авторка – польська журналістка та письменниця, котра проживала в Україні з 2003 року й навчалася, зокрема, у Харкові. На власні очі бачила Помаранчеву революцію 2004-2005 років, Революцію Гідності 2013-2014 років, зустрічалася з багатьма учасниками Майдану, свідками подій у Криму та на Донбасі й багато писала у польську пресу. Лауреатка премії Amnesty International «Перо Надії». Готує продовження книги «Вбити дракона II». Видавництво «Човен» львівського медіафоруму. Перекладач: Андрій Бондар. Рік видання 2017. Ціна на і-сторінках видавництва: 120 грн.

Сергій Жадан
Інтернат

«...Одного разу, прокинувшись, ти бачиш за вікном вогонь. Ти його не розпалював. Але гасити його доведеться й тобі...» Січень 2015 року. Донбас. Паша, вчитель однієї зі шкіл, і його тринадцятилітній племінник спостерігають, як лінія фронту неухильно наближається до його дому. Стається так, що Паша змушений цю лінію перетнути. Щоби потім повернутись назад. І для цього йому щонайменше потрібно визначитись, на чиєму боці його дім... Таким є сюжет нового роману українського письменника, поета та співака Сергія Жадана про російсько-українську війну. Про війну, про яку не так охоче говорять – «про повсякденну війну цивільних». «Крім суто хронологічного відтворення з «Луганського щоденнику» виростає й інша тема – тема цивільної людини, «людини без рушниці», яка перебуває в зоні війни. Мені цей аспект від початку подій на Донбасі був страшенно важливий та болючий – роль і місце кожного з нас в умовах конфлікту, що назріває», – розповідає письменник. Жадан наголошує, що місцеве населення Донбасу в більшості позбавлене голосу, воно радше виступає у ролі пасивного свідка подій. «Це і є одна з тем цієї книги – як нам іноді бракує голосу, від якого ми добровільно відмовляємось», – наголошує автор роману, який отримав премію «Найкраща книга Форуму-2017» львівського форуму видавців у вересні цього року. Видавництво: Меридіан Черновіц. Рік видання: 2017. Сторінок: 336. Ціна у і-книгарні «Є»: 143.55 грн.

Любко Дереш
Спустошення

Досить нетипова для відомого автора книжка, яка змушує підсвідомість та уяву прокинутися. «Була ціла низка веселих моментів, а мене вже навіть встигли назвати геєм-Європи, – сміється Любко Дереш... – Головний герой переживає те, що можна би було назвати кризою середнього віку. Я якось спитав у своєї дружини, що таке криза середнього віку і як її дослідити. Вона сказала, що я щаслива людина, якщо не помічаю її».

Спекотний серпневий день. Троє чоловіків опиняються на одній лінії подій. Кожен здійснює відчайдушну спробу змінити власний сценарій, сценарій людей навколо, сценарій історії. Відомий журналіст Федір Могила влаштовується помічником серйозного інвестора, який бажає украй швидко сформувати ринок психотехнологій. Вони вступають в альянс із колишнім працівником радянських закритих лабораторій, професором Гуровим, щоб здійснити інноваційний прорив. Однак кожен з учасників цього союзу, як виявляється, має приховані мотиви.

Федір Могила відчуває, що це все не зовсім належить йому. Він ніби пасивний спостерігач. В любовній сюжетній лінії головний герой перебуває в постійній нерішучості після розчарування у сімейному житті. З новими знайомствами він починає жити в одній квартирі, при тому всьому не маючи близькості, бо вважає, що там, де починається близькість – кінець не далеко. Герой інфантильний і боїться болю в стосунках. Він шукає чогось справжнього, що триває кілька секунд. Головною лінією є момент дорослішання. Дозрівання людини. Герой їде до заповідника – «зони» – і просить якихось змін. Одразу він знайомиться з дівчиною, з іншого боку приходить професійна пропозиція, яка могла б завести його кудись дуже далеко, але коли він приймає цей новий сценарій, то розуміє, що це не те, чого очікував. Герой залишився сам на сам зі світом. Ідеали і цінності починають розсипатися. Видавництво Анетти Антоненко. Рік видання: 2017. Сторінок: 448. Ціна у і-книгарні «Є»: 199,50 грн.

Катерина Дубровна

У вічність на 91 році життя відійшла 4 липня цього року активна учасниця заходів української громади пані інж. Тамара Мразова. В молодості вона брала участь у боях за свободу України, була за це арештована. Надзвичайно відважно втекла з тюрми, тому все життя жила під чужим іменем. Її справжнє ім'я було Дарка Пампук. Вона була людиною надзвичайно сильного характеру і доброго серця. Вічна їй пам'ять!
Родина й друзі

ПИВО З ПЕРЦЕМ

від Олександра Коноваленка

**- Це Крим годував всю Україну!
- Ні, Донбас!**

*Ти стверджуєш, що ми брати,
Нахабно вдершись в чужий дім?
А ну, скажи мені, чий Крим?
І я скажу тобі, хто ти!*
***

*«Земля російська приростатиме Сибіром» -
Пророчив Ломоносов про цей багатий
край.
А нинішня Росія приростає Кримом...
Ну а Сибіром скоро приросте Китай!*
***

*Свого катувальника – чорта молодого
В печці «люди ввічливі» прийняли за свого.
Чорт медаль «За повернення Криму»
здобув!..
Бо зеленим, як ті «чоловічки» він був.*
***

*- Так ви чорти? - зрадив їй перехрестився
Сепаратист, що в печці опинився.
- А я злякався, ледве не сконав -
За «правосеків» клятих вас прийняв!
«Мы не рабы, рабы не мы!»
Веде це гасло до тюрми:
Вбив у собі раба – іди під слідство,
Отримуй термін за навмисне вбивство!*
***

*Ведмедик Вінні Пух сусідів поважав,
Хоча у голові звичайну тирсу мав.*

*А путінський ведмідь світ хоче
зруйнувати,
Бо в хижій голові – нічого, окрім «вати»!*
***

*Спецслужби «ДНР» відмінно спрацювали -
В донецькому кафе бандерівця спіймали!
Сусід по столу шпигуна впізнав:
Котлету «Київську» той замовляв.*
***

*Ополченці – новачки у «дідів» питають:
- Дійсно укри полонених на органи
пускають?
- Вам нема чого бояться, не вигадуйте
дурниць.*

*Кому органи потрібні наркоманів і
п'яниць!
З роботою вдома у нас справи кепські -
За кордон їдуть люди на працю важку.
Бо ціни у «неньці» давно європейські,
Зарплати ж і пенсії - як у «совку».*
***

*Хто до Ради за гречку колись обирався,
Той реформам стає на заваді.
Революція Гідності в нас відбулась,
А негідники досі при владі.*
***

*В підвалах КДБ, в бараках таборів
Знищені мільйони так званих «ворогів».
А нині м'ясо палять, давлять сир і фрукти -
Знищують «ворожі»... поки що продукти.*

Пороги – культурно-політичний часопис для українців у Чеській Республіці. Виходить 12 разів на рік. № 8/2017, рік XXV. Підписано до друку 6 жовтня 2017 року. Ел. пошта: porohy@seznam.cz. Інтернет-адреса: www.ukrajinci.cz/ua/casopys-porohy/, реєстрація: МК ЧР/7044. Номер готували: Богдан Райчинець, Михайло Топоров, Вікторія Стринська, Марія Клепар, Петра Прохазкова, Олена Гулай, Яна Соукопова, Войтех Вариш, Олекса Мартинець, Дмитро Гомон, Оксана Чужа, Олександр Коноваленко, Олекса Лівінський. Використовуються повідомлення інформантів та ілюстрації з відкритих джерел. Художнє оформлення та верстка: Тереза Меленова. За достовірність викладених фактів відповідає автор статті. Редакція має право скорочувати матеріали і виправляти мову, не поділяти поглядів автора. Рукописи не повертаються. Часопис друкується із фінансовою допомогою Міністерства культури ЧР. Видає: спільнота «Українська ініціатива в ЧР», ДНМ, Воцелова 3, 12000, Прага 2, ЧР; зареєстрована Міським судом у Празі, номер документа L 6121; контакт: uicr@centrum.cz, info@ukrajinci.cz, www.ukrajinci.cz; тел.: +420221419821; ід. номер: 60448296. Розрахунковий рахунок: 1925774379/0800. Porohy – kulturně-politický časopis pro Ukrajince v České republice. Vychází 12-krát ročně. Název je odvozen od ukrajinského «porih» – říční práh. Č. 8/2017, ročník XXV. Uzávěrka: 6. října 2017. E-mail: porohy@seznam.cz, web: www.ukrajinci.cz/cs/casopis-porohy/, registrační číslo: MK ČR/7044. Číslo připravili: Bohdan Rajčinec, Mychajlo Toporov, Viktorija Strynska, Marija Klepar, Petra Procházková, Olena Hulaj, Jana Soukupová, Vojtěch Varyš, Olexa Martynec, Dmytro Homon, Oksana Čuža, Olexandr Konovalenko, Olexa Livinsky. Používáme zprávy informačních agentur a ilustrace z otevřených zdrojů. Grafika: Tereza Melenová, www.gd3.cz. Časopis vychází s finanční podporou Ministerstva kultury ČR. Vydává: spolek Ukrajinská Iniciativa v ČR, sp. zn. L 6121 vedená u Městského soudu v Praze, adresa: DNM, Vocelova 3, 12000, Praha 2, ČR. uicr@centrum.cz, info@ukrajinci.cz, www.ukrajinci.cz. Tel.: +420221419821. IČO: 60448296, číslo účtu: 1925774379/0800.

Realizace projektů
Spolupráce v oblasti
technologií, výzkumu
a humanitární pomoci

ТАРАС ПЕТРИНЕНКО ТЕТЯНА ГОРОБЕЦЬ

Народні артисти України

Позиція
Поезія
Пісня

Hotel
«Olšanka»
20
ЖОВТНЯ
початок о 18:30

«ВСЕ БУДЕ ГАРАЗД»

ЖИВИЙ ЗВУК

Довідка за тел.:

+ 420734421556

Адреса:

Táboritská 23/1000, Praha 3-Žižkov

Організатор

За підтримки
Асоціації українських
громад в ЧР

Медіа-партнери:

REGABUS

ИНФОРМ
ПРАГА